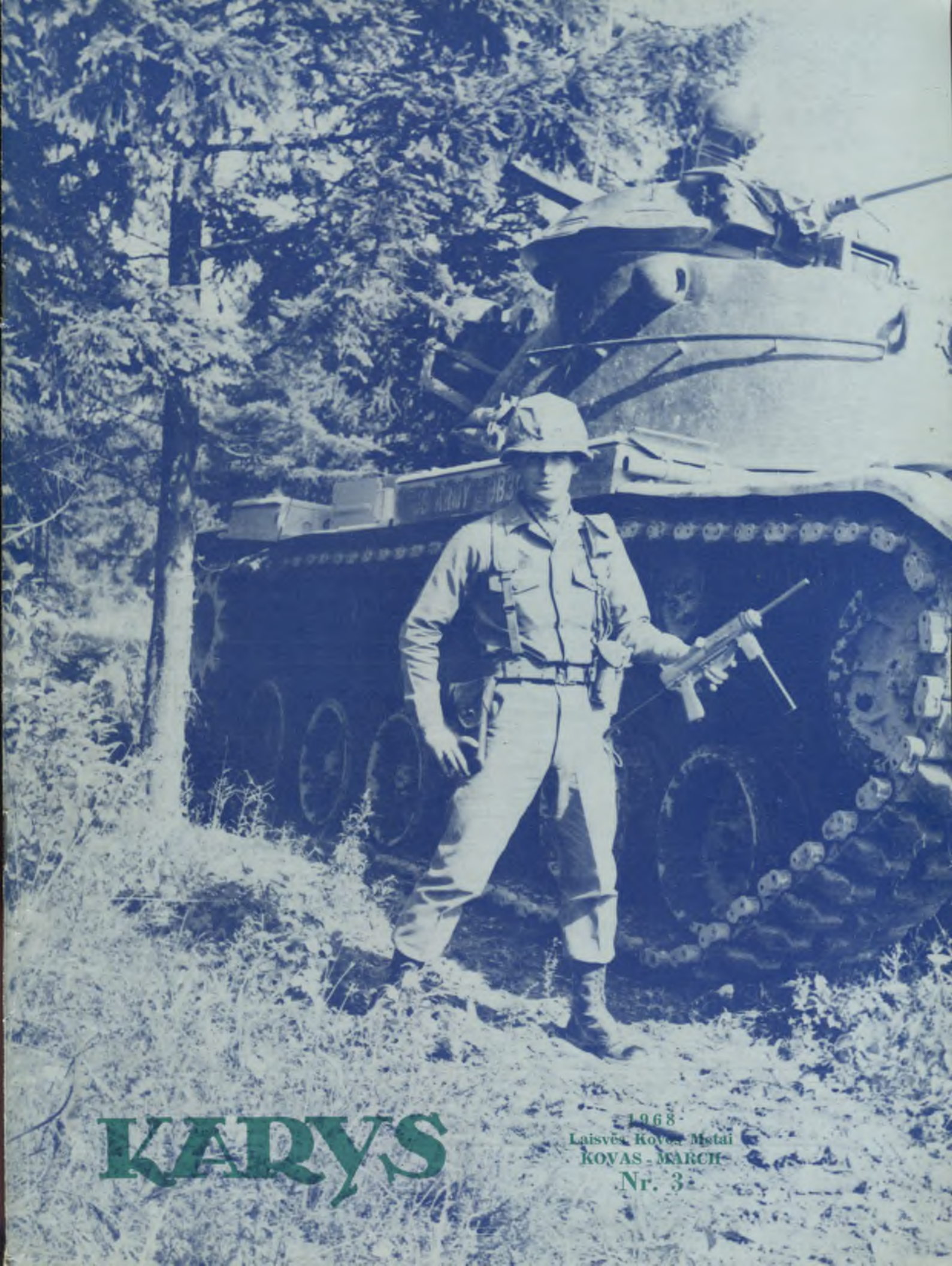

KARYS

1968
Laisvės Kovos Mėtai
KOVAS - MARCH
Nr. 3

KARYS

1968
Laisvės Kovos Metai
Nr. 3 (1440)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis

Administratorius — Leonas Bileris

Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Bronius Balčiūnas — Karinės Žinios
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

Lietuvis karys Laisvės sargyboje: ltn. Vladas Bileris J. A. V. tankų dalinių manevruose, Vak. Vokietijoje ..... (viršelis)
Dr. J. Puzinas — Vasario Šešioliktosios genezė 33
V. Kiaunė — Traukiamės iš Lietuvos 43
Z. Raulinaitis — Pabaltijys Vikingų žygiams prasidėjus 47
J. Jaškauskas — Kraujo auka 50
V. Bražėnas — "Pradžioje buvo žodis" 53
Tremties Trimitas 55
Šaulė Tremtyje 57
Karinės Žinios 59
Kronika 61

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS; Chicago ..... J. STANKŪNAS; Cleveland ..... F. EIDIMTAS; Los Angeles .... O. ŽADVYDAS; Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS; Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai, H. Naujoks, "Parama", Edv. Štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523808 0

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1440) KOVAS - MARCH 1968

VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS AKTO GENEZĖ

JONAS PUZINAS

(Pradžia KARIO 2 nr.)

PIRMIEJI LIETUVOS TARYBOS ŽINGSNIAI. STOCKHOLMO IR BERNO KONFERENCIJOS

Nors vietos vokiečių karinė valdžia neleido skelbti spaudoje pagrindinės konferencijos rezoliucijos, kur kalbama apie politinius lietuvių siekimus, bet po konferencijos Lietuvos Taryba pajuto po kojų daug tvirtesnį pagrindą. Imta veikti jau platesniu baru. Paskutiniąją konferencijos dieną dr. J. Basanavičius išsiuntė lotyniškai parašytą laišką popiežiui Benediktui XV, pranešdamas apie lietuvių konferencijos nutarimą atstatyti Lietuvos valstybės nepriklausomybę. Rugsėjo 23 d. Lietuvos Taryba išsiuntė padėką Vyriausiajam Rytų karo vadui generalfeldmaršalui Bavarijos princui Leopoldui už duotą progą susirinkti visos Lietuvos atstovams į konferenciją sostinėje Vilniuje, aptarti savo tautos ateitį ir pareikšti norą atstatyti Lietuvos nepriklausomybę. Kartu prašoma patvirtinti Lietuvos Tarybą. Į šį raštą tuojau atsakė Lietuvos karinės valdžios viršininkas kunigaikštis Franz Joseph Fürst zu Isenburg - Birstein, kur pranešama, jog princas Leopoldas tvirtina Lietuvos Tarybą ir tikisi, jog ji, vadovaujama karinės valdžios, apsvarstys būsimos Lietuvos valdymosi ir ūkio pagrindus. Atseit, vokiečių karinė valdžia žiūrėjo į tarybą tik kaip į patariamąjį organą prie vokiečių valdžios. Tačiau Lietuvos Taryba ir toliau atkakliai siekia savo nusistatytų tikslų. Pavyzdžiui, spalio 20 d. tarybos prezidiumas kreipiasi į Vokietijos reichskanclerį, kartu ir į Bavarijos princą Leopoldą, pranešdami apie lietuvių konferencijos Vilniuje nutarimą atstatyti nepriklausomą Lietuvą, prašo vokiečių okupacinės valdžios paramos užsibrėžtiems tikslams siekti, prašo, kad būtų leista susisiekti su Vokietijos vyriausybe ir lietuvių atstovybėmis užsienyje, kad Vokietijos vyriausybė sudarytų sąlygas Lietuvai nekliudomai siekti savo užsimojimų. Prie to rašto pridedamas labai ilgas memorandumas apie vokiečių daromas rekvizicijas, prievartinius darbus, krašte įsigalėjusį banditizmą, apie blogą vokiečių elgesį su gyventojais, sunkią mokyklų padėtį, beatodairinį miškų naikinimą ir kt. (*P. Klimas,* Werdegang, p. 68-92).

Lietuvos Taryba,kad sustiprintų savo padėtį, stengėsi išgauti ir iš užsienio lietuvių savo pripažinimą, kaip vienintelės lietuvių tautos atstovės. Pirmiausia 1917 m. spalio 18-20 d. Stockholme įvyko lietuvių konferencija, kurioj dalyvavo įvairių kraštų lietuvių atstovai: iš Lietuvos — dr. J. Šaulys, iš Rusijos — dr. J. Alekna, M. Yčas, F. Bortkevičienė, St. Šilingas, kun. J. Tumas, iš Amerikos — dr. J. Šliūpas, iš Šveicarijos — kun. J. Purickis ir kun. K. Olšauskas, iš Skandinavijos — J. Aukštuolis, I. Šeinius (iš Stockholmo) ir J. Savickis (iš Kopenhagos). Dr. J. Šauliui padarius pranešimą apie Lietuvių konferenciją Vilniuje ir apsvarsčius susidariusią padėtį, Stockholmo konferencijos dalyviai priėmė ilgą rezoliuciją, kurios pradžioje pakartojamas pirmasis Vilniaus konferencijos nutarimo punktas dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo su seimu Vilniuje, o toliau tarp daugelio kitų dalykų deklaruojama:

"2. Pranešame pasaulio valstybėms, kad ir istorinė Lietuvos praeitis ir demokratinis pasaulio vystymasis teikia Lietuvių Tautai neatimamą teisę sudaryti iš naujo suverenę Lietuvos valstybę.

3. Pasiremdami tuo, kad a) minėtoji Lietuvių Konferencija Vilniuje (rugs. 18-22 d. 1917 m.) pareikalavo Lietuvos nepriklausomybės; b) kad dar anksčiau Rusijoje tebegyvenančių Lietuvių sei-

Lietuvių konferencija Stockholme, 1917 m. spalio 18 - 20 d. (Lietuvos Albumas)

mas, geg. 27 d. - birž. 3 d. 1917 m. Petrograde buvęs, kuriame dalyvavo 320 atstovų, rinktų visuotiniu, lygiu, slaptu ir tiesiu balsavimu, tokios pat nepriklausomybės Lietuvai reikalavo; c) kad ir didžiuma lietuvių, Jungtinėse Šiaurės Amerikos Valstybėse gyvenančių, per savo seimus ir memorandumais Lietuvos nepriklausomybės reikalavo; d) kad kariaujančios valstybės skelbia tautų paliuosavimo principą, — pareiškiam pasaulio valstybėms šitą Lietuvos Tautos sutartinai reiškiamą valią, jog jau metas atnaujinti Lietuvos valstybė ir primename kariaujančioms valstybėms, jog jau metas proklamuoti Lietuvos nepriklausomybė.

4. Pareiškiame pasaulio valstybėms, jog galutinai nepriklausomos Lietuvos valstybės sankcija ir jos įvesdinimas į pasaulio valstybių tarpą suvereninėmis tarptautinėmis teisėmis tepriklauso Tarptautiniam Taikos Kongresui, kuriame turi dalyvauti ir Lietuvių Tautos atstovai.

5. Remiame Lietuvos Tarybą, minėtos Konferencijos Vilniuje rugs. 18-22 d. 1917 m. išrinktą, kiek jinai reikš ir vykins sutartinai Lietuvių Tautos valią — atnaujinti Lietuvos valstybę — ir jinai budriai sergės nepriklausomos Lietuvos idėją ir gins ją nuo kaimyninių valstybių ir tautų pasikėsinimo" (*A. Merkelis*, Juozas Tumas Vaižgantas. I tomas. Čikaga, 1955, p. 239-240).

Ir Berne 1917 m. lapkričio 2-10 d. įvykusioje lietuvių konferencijoje, kurioje dalyvavo Lietuvos atstovai A. Smetona, St. Kairys, dr. J. Šaulys, kun. J. Staugaitis ir kun. A. Petrulis, Šveicarijos lietuvių Tautos Tarybos, Informacijos Biuro nariai ir tuomet Šveicarijoje viešėjęs prelatas J. Mačiulis-Maironis, patvirtinti Lietuvių konferencijos Vilniuje nutarimai ir plačiai pasisakyta visais būsimos atstatomos Lietuvos reikalais: valstybės formos, Lietuvos ribų, mažumų ir kt. Iš svarbesnių nutarimų paminėtini:

1. Sutinka su Lietuvių konferencijos Vilniuje reikalavimu, kad būtų atstatyta nepriklausoma Lietuva, tvarkoma demokratiniais principais.

2. Atsižvelgiant į dabartines politines sąlygas, daugumas pasisakė už konstitucinę monarchiją su parlamentine vyriausybe; tačiau galutine Lietuvos valdymo forma pasirūpins Lietuvos Taryba.

3. Sienų klausimu pritariama Lietuvių konferencijos Vilniuje nutarimui, bet su tam tikromis korektyvomis. Konferencijos manymu, į etnografinį Lietuvos plotą turi įeiti: visa Kauno ir Suvalkų gubernijos šiaurinė dalis, Balstogės apskritis su miestu Balstoge, Gardino, Slanymo, Sokolkos ir Volkavisko ištisos apskritys Gardino gubernijoje, Naugarduko apskritis, visa Vilniaus gubernija, išskyrus tas Vileikos ir Disnos apskričių dalis, kur daugumas gyventojų yra stačiatikiai. Šiaurėje etnografinė Lietuvos siena siekia iki Dauguvos, apimdama visą Alūkstos apskritį, paskui maždaug Kauno-Kuršo gubernijų sienomis ligi upės Bartuvos ir Bartuva iki jūros. Pasisakoma už Lietuvos uosto reikalingumą.

4. Jei latgaliai prisidėtų prie Lietuvos valstybės, jiems duotina kultūros - švietimo, ūkio ir administracijos savivalda bei atskira Romos Katalikų vyskupija, surišta su Lietuvos arkivyskupija.

5. Berno konferencija taip pat pripažįsta Lietuvos Tarybą vyriausia Lietuvos atstove ir reikalauja, kad jai būtų pavestos atitinkamos valdžios kompetencijos visose gyvenimo srityse.

6. Pasisakoma prieš lenkų varomą akciją ir protestuojama prieš Vokietijos aneksionistų užgrobiamąsias pastangas (plačiau žiūr.: *P. Klimas*, Werdegang, p. 97; *J. Purickis*, Lietuvių veikimas Šveicarijoje Didžiojo karo metu. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. Kaunas, 1930, p. 56-58).

TOLIMESNĖS LIETUVOS TARYBOS DERYBOS SU VOKIEČIAIS

Lietuvos Taryba, gavusi pasitikėjimą užsienio lietuvių, dar atkakliau ėmė klabinti įvairių vokiečių įstaigų duris. Tarybos prezidiumas, ilgėliau sustojęs Berlyne, užmezgė kontaktą su politinėmis sferomis. A. Smetona Adlon viešbutyje 1917 m. lapkričio 13 d., skaitė paskaitą "Die litauische Frage" (paskaita išspausdinta Berlyne 1917 m.). Lapkričio 26 d. visas prezidiumas įteikė Vyriausiajam karo vadui ir generalinio štabo viršininkui E. Ludendorffui *Pro memoria*, kur pranešama apie lietuvių tautos valią, pareikštą Lietuvių konferencijoje Vilniuje, Lietuvos atstatymo reikalu. Primenamas ir konferencijos nutarimas santykių su Vokietija klausimu, kad tie santykiai su ja būsią nustatyti sutartimis ar konvencijomis, kai tik Vokietija pripažins Lietuvos nepriklausomybę. Prašoma, kad Lietuvos Tarybai būtų pervesta krašto valdžia ir t.t. (*P. Klimas*, Werdegang, p. 98-99). Pagaliau 1917 m. lapkričio 29 d. naujas Vokietijos reichskancleris grafas Hertlingas Reichstage pareiškė pripažįstąs apsisprendimo teisę Lietuvai. Tarybos atstovai tą pačią dieną padėkojo kancleriui už jo pareiškimą Reichstage ir paprašė audiencijos. A. Smetona, St. Kairys ir J. Šaulys buvo priimti Hertlingo, generalinio štabo viršininko Ludendorffo, o gruodžio 1 d. užsienio reikalų ministerijoje pasirašytas protokolas, lyg preliminarinė sutartis, apie Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, kad ir su neišvengiamu pasižadėjimu sudaryti su Vokietija tam tikras konvencijas, kad tarp Lietuvos ir Vokietijos Reicho turi vyrauti amžini ir tvirti sąjungos ryšiai, kad Lietuvos nepriklausomybės įgyvendinimas siejamas su: 1. karine konvencija, kuria Lietuvos kariuomenė prilyginama Pietų Vokietijos sąjungos kontingentui; 2. susisiekimo konvencija, sudaryta panašiai kaip su Pietų Vokietijos sąjunginėmis valstybėmis; 3. muitų unija, bet su sava lietuvių muitų valdyba; 4. valiutos unija. Lietuvos Tarybai pavedama, susitarus su vokiečių valdžios įstaigomis, paruošti tų santykių smulkmenas, nustatyti būsimos valstybės formą ir sienas. (*P. Klimas*, Werdegang, p. 102 - 103). Tos vokiečių pastatytos sąlygos, kaip rašo tų pasitarimų dalyvis dr. J. Šaulys (Mūsų Kelias, 1948.II.12), norint tęsti pradėtą nepriklausomybės atstatymo darbą, buvusios neišvengiamos. Be to, tarybos nariams jau buvę gana aišku, kad Vokietija karo nelaimės ir kad tolimesni įvykiai nuo visokių pažadų savaime atpalaiduos.

Tarybos delegacija, grįžusi iš Berlyno su tomis naujienomis ilgai posėdžiavo. Tarybos narių tarpe pasireiškė didelis nuomonių skirtumas: vieni buvo priešingi įsipareigojimams vokiečiams (kun. J. Staugaitis, A. Stulginskis, J. Vileišis), kiti teigė, jog nieko vokiečiams nežadant, vokiečių valdžia nepaskelbs ir nepadės atstatyti nepriklausomos Lietuvos. Todėl visa apsvarsčiusi, Taryba nerado kitos išeities, kaip Berlyno protokolą priimti pagrindu tolimesniems pasitarimams. Ir po ilgų diskusijų, bei pakartotinio vokiečių spaudimo, 1917 m. gruodžio 11 d. buvo priimtas nutarimas, turėjęs didelės reikšmės tolimesnei Lietuvos ir Vokietijos santykių raidai. Nutarimo tekstas šis:

"I. Lietuvos Taryba, krašto ir užsienio lietuvių pripažinta kaip vienintelė įgaliota Lietuvių tautos atstovybė, pasiremdama pripažintąja tautų apsisprendimo teise ir 1917 metų rugsėjo mėn. 17-23 d. lietuvių konferencijos Vilniuje nutarimu, skelbia nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymą su sostine Vilniuje ir jos atpalaidavimą nuo visų valstybinių ryšių, kurie kada nors yra buvę su kitomis valstybėmis.

II. Tai valstybei tvarkyti ir jos reikalams ginti taikos derybose, Lietuvos Taryba prašo Vokiečių Valstybės apsaugos ir pagalbos. Atsižvelgdama į gyvus Lietuvos interesus, kurie reikalauja nieko netrunkant sueiti į amžinus ir tvirtus ryšius su Vokietijos Valstybe, kuris turi būti įvykdytas ypač militarinės bei susisiekimo konvencijos ir muitų bei pinigų sistemos bendrumo pamatais" (*P. Klimas*, Werdegang, p. 107).

Nutarimas priimtas 15 balsų. Prieš balsavo St. Kairys, St. Narutavičius ir J. Vileišis, susilaikė A. Stulginskis, posėdyje nedalyvavo P. Dovydaitis, bet vis dėlto nutarimą pasirašė visi Lietuvos Tarybos nariai.

Gruodžio 13-15 d. posėdžiuose nutarta kreiptis į Vokietijos vyriausybę, kad pripažintų Tarybos deklaruotą Lietuvos nepriklausomybę; kreiptis į Vokietijos reichskanclerį Hertlingą, kad Tarybai leistų organizuoti civilinę valdžią, skirti Lietuvos apskritims Tarybos komisarus ir steigti Berlyne Lietuvos atstovybę. Deja, nei vienas tų

Lietuvos Taryba, pasirašiusi nepriklausomybės atstatymo aktą 1918 m. vasario 16 d. Sėdi iš k. į d.: J. Vileišis, dr. J. Šaulys, kun. J. Staugaitis, St. Narutavičius, dr. J. Basanavičius, A. Smetona, kan. K. Šaulys, St. Kairys, J. Smilgevičius; stovi iš k. į d.: K. Bizauskas, J. Vailokaitis, D. Malinauskas, kun. Vl. Mironas, M. Biržiška, kun. A. Petrulis, S. Banaitis, P. Klimas, A. Stulginskis, J. Šernas ir P. Dovydaitis.

Tarybos nutarimų nesusilaukė vokiečių pritarimo. Taip pat įstrigo Lietuvos Tarybos 1918 m. sausio 2-3 d. prašymai Vokietijos užsienio reikalų valstybės sekretoriui baronui von Kühlmannui ir okupacinei Lietuvos valdžiai, kad leistų Tarybos atstovams vykti į Lietuvos Brastoje vykstančias taikos derybas. (*P. Klimas*, Werdegang, p. 108 ir 109). Vokiečiai statė sąlygas, kad Tarybos atstovai, jei norį vykti į Lietuvos Brastą, tegalį pareikšti apie Lietuvos apsisprendimą atsiskirti nuo Rusijos ir atstatyti savo nepriklausomybę, bet turį nutylėti antrąją 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimo dalį, kur kalbama apie ryšius su Vokietija. Lietuvos Taryba ryžosi tokiomis sąlygomis nevažiuoti į vokiečių ir bolševikų konferenciją Lietuvos Brastoje ir sugriežtinti savo nusistatymą santykių su Vokietija atžvilgiu. Ir 1918 m. sausio 8 d., St. Kairio siūlymu, Taryba padarė nutarimą, labai artimą Vasario 16 d. aktui:

"Lietuvos Taryba, kaipo vienintelė lietuvių tautos atstovybė, atsirėmusi pripažintąja apsisprendimo teise ir lietuvių konferencijos nutarimu Vilniuje rugsėjo mėn. 17-22 d. 1917 m., skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniais pagrindais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie kada nors yra buvę su kitomis tautomis. Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės vidaus tvarkai ir santykiams su kaimynais nustatyti yra reikalinga, kiek galint greičiau, sušaukti Steigiamasis Seimas, visų Lietuvos gyventojų demokratiniu būdu išrinktas" (*P. Klimas*, Werdegang, p. 110).

O dėl vokiečių statomų sąlygų prašomiems Tarybos atstovams vykti į Lietuvos Brastoje vykstančias derybas, 1918 m. sausio 9 d. Tarybos pirmininkas A. Smetona ir sekretorius P. Klimas Vokietijos pasekretoriui von Falkenhausenui raštu pareiškė savo sąlygas:

Lietuvos Taryba sutiktų 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimo deklaruoti tik pirmąją dalį, jei gautų iš Vokietijos vyriausybės atsakymą į šiuos klausimus: 1. kada ir kuriomis sąlygomis bus perduotas krašto valdymas Lietuvos Tarybai? 2. Kada bus iš Lietuvos atitraukta okupacinė kariuomenė ir kada bus duota galimybė organizuoti Lietuvos miliciją? 3. Ar bus ir kada bus Vokietijos vyriausybės pripažinta Lietuvos valstybės nepriklausomybė? (*P. Klimas*, Werdegang, p. 111).

Atsakymo į čia iškeltus klausimus nesusilaukta, todėl Tarybos atstovai ir negalėjo dalyvauti Lietuvos Brastos derybose. Be abejo, vokiečiams nebuvo priimtinas ir 1918 m. sausio 8 d. Lietuvos Tarybos nutarimas. Iš vokiečių pusės prasidėjo spaudimas. 1918 m. sausio 9 d. įvykusiame bendrame Lietuvos Tarybos posėdyje su vokiečiais paaiškėjo, kad Tarybą tenori turėti savo patariamuoju organu ūkiniams krašto reikalams. Tada Lietuvos Taryba sausio 17 d. nutarė išsiaiškinti su Vokietijos vyriausybe, ar ji sutinkanti Lietuvą pripažinti nepriklausoma, perduoti valdžią Tarybai ir išvesti iš Lietuvos savo kariuomenę. Berlynan nuvykusi delegacija (A. Smetona, St. Narutavičius, J. Smilgevičius, St. Kairys ir kun. J. Staugaitis) negavo patenkinamo atsakymo nei vienu klausimu. Užsienių reikalų ministerijos atstovas Nadolny žodžiu ir paskui laišku dr. J.

Šauliui sausio 27 d. pareiškė, kad kaizerinė Vokietijos vyriausybė pripažins Lietuvos valstybės nepriklausomybę tik pagal 1917 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Tarybos nutarimų abidvi dalis, atseit, su konvencijomis su Vokietija (*P. Klimas,* Werdegang, p. 113).

Grįžus delegacijai iš Berlyno, Lietuvos Taryboje įvyko skilimas: 12 jos narių pasisakė už 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimą su tam tikromis pataisomis, 5 balsavo prieš (M. Biržiška, St. Kairys, St. Narutavičius, A. Stulginskis ir J. Vileišis) ir 3 susilaikė (kun. J. Staugaitis, J. Smilgevičius ir J. Vailokaitis). Po to St. Kairys, St. Narutavičius, J. Vileišis, o kitą dieną ir M. Biržiška, iš Tarybos pasitraukė. Atsistatydino ir A. Smetona iš pirmininko pareigų. Vokiečiai tik 12 žmonių nutarimu nebuvo patenkinti. Be to, tuo metu nutrūkus deryboms Lietuvos Brastoje, vokiečiai ėmė ruoštis ofenzyvai visu Rytų frontu. Ir dabar Lietuvos klausimo sprendimas priklausė jau nebe nuo Lietuvos Tarybos vienokio ar kitokio nusistatymo, bet nuo ofenzyvos sekmės.

VASARIO 16 D. AKTO PASKELBIMAS IR TOLIMESNI RŪPESČIAI

Pagaliau J. Šaulio ir P. Klimo pastangomis pavyko susigrąžinti Tarybon keturius pasitraukusius ir susitarti dėl visiems priimtino nepriklausomybės skelbimo teksto. Ir vasario 16 d. prieš piet visa Lietuvos Taryba susirinko Lietuvių komiteto nukentėjusiems nuo karo šelpti namuose, A. Smetonos kabinete, Didžiojoje g. 2. Kadangi A. Smetona, kaip jau minėta, buvo atsistatydinęs iš Lietuvos Tarybos pirm-ko pareigų, tai pirmininkauti pakviestas vyriausias amžiumi dr. J. Basanavičius, kuris perskaitė aktą, o visi jos dalyviai abėcėline tvarka pasirašė. Tai buvo istorinis tautinės vienybės aktas, kurio tekstas yra šis:

NUTARIMAS

LIETUVOS TARYBA SAVO POSĖDYJE VASARIO 16 D. 1918 M. VIENU BALSU NUTARĖ KREIPTIS Į RUSIJOS, VOKIETIJOS IR KITŲ VALSTYBIŲ VYRIAUSYBES ŠIUO PAREIŠKIMU:

LIETUVOS TARYBA, KAIPO VIENINTELĖ LIETUVIŲ TAUTOS ATSTOVĖ, REMDAMOS PRIPAŽINTĄJA TAUTŲ APSISPRENDIMO TEISE IR LIETUVIŲ VILNIAUS KONFERENCIJOS NUTARIMU RUGSĖJO MĖN. 18 - 23 D. 1917 METAIS, SKELBIA ATSTATANTI NEPRIKLAUSOMĄ DEMOKRATINIAIS PAMATAIS SUTVARKYTĄ LIETUVOS VALSTYBĘ SU SOSTINE VILNIUJE IR TĄ VALSTYBĘ ATSKIRIANTI NUO VISŲ VALSTYBINIŲ RYŠIŲ, KURIE YRA BUVĘ SU KITOMIS TAUTOMIS.

DRAUGE LIETUVOS TARYBA PAREIŠKIA, KAD LIETUVOS VALSTYBĖS PAMATUS IR JOS SANTYKIUS SU KITOMIS VALSTYBĖMIS PRIVALO GALUTINAI NUSTATYTI KIEK GALIMA GREIČIAU SUŠAUKTAS STEIGIAMASIS SEIMAS, DEMOKRATINIU BŪDU VISŲ JOS GYVENTOJŲ IŠRINKTAS.

LIETUVOS TARYBA PRANEŠDAMA APIE TAI ..... VYRIAUSYBEI, PRAŠO PRIPAŽINTI NEPRIKLUSOMĄ LIETUVOS VALSTYBĘ.

Vilniuje, vasario 16 d. 1918 m.

Pasirašė: DR. J. BASANAVIČIUS, S. BANAITIS, M. BIRŽIŠKA, K. BIZAUSKAS, PR. DOVYDAITIS, S. KAIRYS, P. KLIMAS, DONATAS MALINAUSKAS, VL. MIRONAS, S. NARUTOWICZ, ALFONSAS PETRULIS, K. ŠAULYS, J. ŠERNAS, A. SMETONA, J. SMILGEVIČIUS, J. STAUGAITIS, A. STULGINSKIS, J. VAILOKAITIS, J. VILEIŠIS.

A. Smetona vėl buvo išrinktas Lietuvos Tarybos pirmininku. Kaip rašo savo atsiminimuose dr. J. Šaulys, diena buvusi ūkanota, beveik lietinga, be saulės. Ir nuotaika buvusi nekokia, nes visi jautę, kad dar daug reikėsią pakelti vargo, kol būsianti atgauta tikroji savo nepriklausomybė (*J. Šaulys*, Mūsų Kelias, 1948.II.12).

Pirmas Lietuvos Tarybos rūpestis buvo, kad apie nepriklausomybės paskelbimą tuojau sužinotų ne tik lietuvių visuomenė, bet ir užsienis. Pirmiausia Nepriklausomybės aktas atiduotas paskelbti Tarybos organe — Lietuvos Aide su dr. J. Šaulio įžanginiu straipsniu, tačiau vokiečiai tą numerį, dar prieš jį išspausdinant, konfiskavo; tepavyko slapta per tuomet vokiečių kariuomenėje tarnavusį Bernardą Kodatį atskirais lapeliais išspausdinti Vasario 16 D. Aktą ir paskleisti Lietuvoje. Dr. J. Šaulys, tarybos pavestas, dar tą patį vakarą nunešė deklaracijos tekstą Vokietijos užsienio reikalų ministerijos atstovui, pasiuntinybės patarėjui von Boninui, akredituotam prie okupacinės vyriausybės viršininko, su prašymu apie tai pranešti Vokietijos vyriausybei. Tačiau pradžioje okupacinė valdžia į tai visai nekreipė dėmesio. Slaptais keliais Vasario 16 D. Akto tekstas pateko į Berlyną ir ten 1918 m. vasario 18 d. išspausdintas keliuose laikraščiuose: Vossische Zeitung, Kreutzzeitung ir Taegliche Rundschau, o Reichstago Centro partijos pirmininkas Groeberis vasario 20 d. jį perskaitė Reichstage, rekomenduodamas tą deklaraciją palankiam vokiečių vyriausybės dėmesiui. Vokiečių okupacinė valdžia netvėrė iš pykčio. Netrukus reagavo ir reichskancleris Hertlingas, kuris kreipėsi raštu ne į pačią Lietuvos Tarybą, bet į Vyriausiąjį Rytų karinės valdžios viršininką baroną von Falkenhauseną, prašydamas jį, kad praneštų Lietuvos Tarybos

Nutarimas.

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis: į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybės šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdamos pripažintąja tautų apsisprendimo teise ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo mėn. 18-23 d. 1917 metais, skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti kiek galima greičiau sušauktas steigiamasis seimas, demokratiniu budu visu jos gyventoju išrinktas.

Lietuvos Taryba pranešdama apie tai ..... vyriausybei, prašo pripažinti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Vilniuje, vasario 16 d. 1918 m.

pirmininkui, jog kaizerinė vyriausybė, remdamos Lietuvos Tarybos 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimu, jau buvo pasiruošusi pripažinti Lietuvą kaip nepriklausomą valstybę ir suteikti jai Vokietijos Reicho globą bei pagalbą valstybės atstatymui, bet Lietuvos Taryba savo 1918 m. vasario 16 d. nutarimu visa tai sutrukdžiusi, todėl šiuo momentu Vokietija negalinti Lietuvos pripažinti. Tai būsią galima padaryti tik tada, kai Lietuvos Taryba grįš prie nusistatymo, kuris užtikrintų gerus kaimyninius santykius (*P. Klimas,* Werdegang, p. 115).

VOKIETIJA PRIPAŽĮSTA LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ

Tačiau, kai Reichstagui reikėjo ratifikuoti Vokiečių-Sovietų taikos sutartį, pagal kurią Pabaltijys buvo priskirtas Vokietijai, Centro ir socialdemokratų frakcijos reikalavo, kad vyriausybė greičiau surastų būdą Lietuvos nepriklausomybei pripažinti. Todėl netrukus pas A. Smetoną atsirado vokiečių vyriausybės emisaras prof. M. Seringas, kuris ieškojo išeities. Nelengvoje padėtyje pasijuto ir Lietuvos Taryba: iš vienos pusės ji nenorėjo trauktis nuo Vasario 16 d. deklaracijos, iš antros pusės — jai buvo svarbu išgauti nors iš vokiečių vyriausybės savo paskelbtos nepriklausomybės pripažinimą, kad galėtų pradėti žygius savo vyriausybei sudaryti. Lietuvos Taryba, apsvarsčiusi susidariusią padėtį, priėjo prie kompromisinio sprendimo. 1918 m. vaasrio 28 d. Lietuvos Tarybos prezidiumas (A. Smetona, J. Šaulys, J. Staugaitis ir J. Šernas) atsakė reichskancleriui Hertlingui į jo vasario 21 d. raštą, kad Tarybos vasario 16 d. nutarimas nėra priešingas 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimui ir kad tas nutarimas, kaip pamatas santykiams tarp Lietuvos ir Vokietijos, nesąs panaikintas ir tebegaliojąs. Todėl Taryba laukianti, kad Vokietijos vyriausybė, remdamosi 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimu, greit pripažins Lietuvos nepriklausomybę. Be to, reiškiama vilties, kad Reicho vyriausybė parems vienu balsu priimtą vasario 16 d. formulę kitų vyriausybių atžvilgiu (*P. Klimas*, Werdegang, p. 116).

Pagaliau Reicho vyriausybė, Reichstago spiriama, nutarė pripažinti Lietuvos nepriklausomybę. Reichstago dauguma pareikalavo, kad būtų leista atvykti Berlynan Lietuvos delegacijai. Lietuvos Taryba, kad ir po ilgų ginčų, 1918 m. kovo 20 d. visa sutiko deleguoti Berlynan kun. J. Staugaitį, J. Šaulį ir J. Vileišį, kuriems pavedė proklamuoti Vokietijos vyriausybei Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir prašyti jos pripažinimo. Be to, įgaliojime, priimtame visų Tarybos narių, pažymėta, kad atstovai pareikš, jog Lietuvos - Vokietijos santykiai bus remiami 1917 m. gruodžio 11 d. Tarybos nutarimu (*P. Klimas,* Werdegang, p. 117).

Ir 1918 m. kovo 23 d. Lietuvos Tarybos delegacija susidedanti iš A. Smetonos, kun. J. Staugaičio, J. Šaulio ir J. Vileišio, įteikė Vokietijos vyriausybei raštą, kur prašė pripažinti Lietuvos nepriklausomybę su sostine Vilniuje, o santykiai su Vokietija bus nustatyti 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimo dvasia (*P. Klimas*, Werdegang, p. 118). Po to Vokietijos reichskancleris Hertlingas iškilmingame priėmime, dalyvaujant augštiems kariniams ir civiliniams pareigūnams, perskaitė Vokietijos kaizerio Vilhelmo I aktą, datuotą 1918 m. kovo 23 d. iš vyr. karo būstinės, kuriuo pareikštas laisvos ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo pripažinimas su 1917 m. gruodžio 11 d. nutarime minėtomis konvencijomis (*P. Klimas,* Werdegang, p. 119).

Lietuvos Tarybos delegacijos vardu padėkojo kancleriui dr. J. Šaulys ir paprašė, kad jis ma-

Lietuvos nepriklausomybės 1918. II. 16 paskelbimo aktas, kaip jis buvo pirmą kartą viešai "Lietuvos Aide" (vokiečių konfiskuotame) paskelbtas.

LIETUVOS AIDAS

№ 22 (70) Vilnius, antradienis, 1918 m. vasario mėn. 19 d. II metai

LIETUVOS TARYBA
skelbia

Lietuvos nepriklausomybę

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario m. 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis: į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybes šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, kaipo vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdamos pripažintąja tautų apsisprendimo teise ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo m. 18—23 d. 1917 metais, **skelbia atstatanti nepriklausomą, demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine VILNIUJE** ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti kiek galima greičiau sušauktas Steigiamasis Seimas, demokratiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas.

Vilnius, vasario 16 d. 1918 m.

Lietuvos Tarybos nariai:

Dr J. Basanavičius, K. Bizauskas, M. Biržiška, S. Banaitis, P. Dovydaitis, St. Kairys, P. Klimas, D. Malinauskas, V. Mironas, St. Narutavičius, A. Petrulis, Dr. J. Saulys, K. Saulys, J. Šernas, A. Stulginskis, A. Smetona, J. Smilgevičius, J. Staugaitis, J. Vailokaitis, J. Vileišis.

lonėtų paskirti laiką, kada Tarybos prezidiumas (ta proga Berlynan buvo atvykęs ir pirmininkas A. Smetona) galėtų jį aplankyti ir pasitarti visais aktualiais atstatomos Lietuvos klausimais. Reichskancleris atsakė, kad šiuo metu nebūsią galima tai padaryti, nes okupacinė valdžia Vilniuje laukianti delegacijos grįžtant ten ruošiamoms pripažinimo proga iškilmėms. Toks reichskanclerio pareiškimas delegacijai buvo nelauktas. Sumišo ir ten buvęs Lietuvos okupacinės valdžios šefas. Tai buvo aiškus ženklas, kad Vokietijos vyriausybė, Reichstago daugumos spaudžiama, šiuo metu nenorėjo vesti tolimesnių pasitarimų. Delegacija dar tą pačią dieną telegrama padėkojusi kaizeriui Vilhelmui I už Lietuvos valstybės pripažinimą ir kitą dieną dar pasiuntusi laišką popiežiaus nuncijui Eugenijui Pacelli Münchene, kur informuojama apie Vokietijos žygį ir prašoma, kad Šventasis Sostas pripažintų Lietuvos nepriklausomybę (nuncijus tik 1918 m. balandžio 30 d. atsiuntė A. Smetonai laišką, kad dabartinėmis sąlygomis dar nesą galima prašomo oficialaus pripažinimo suteikti), delegacija grįžo namo (*P. Klimas*, Werdegang, p. 121-123).

Grįžusios delegacijos Vilniuje niekas nelaukė, kaip kad buvo sakęs reichskancleris. Priešingai, vokiečių okupacinė valdžia su Taryba nesiskaitė, neleido jos atstovams vykti į Berlyną toliau tartis su Vokietijos vyriausybe, neleido susisiekti ir su popiežiaus nuncijum Münchene, kur norėta išsiaiškinti vakuojančio Vilniaus vyskupo reikalu. Vokiečių savivaliavimas krašte dar labiau padidėjo, o baronas Friedrich von der Ropp ėmė vesti akciją Lietuvos dvarininkų tarpe, kad būtų sudaryta kita Lietuvos Taryba, kuri sujungtų Lietuvą su Vokietija personaline unija.

URACHAS KVIEČIAMAS LIETUVOS KARALIUMI

Paaiškėjus vokiečių siekimams, pradėjo veikti dr. J. Purickis, susitikinėjęs su Vokietijos Reichstago Centro vadu Erzbergeriu. Iškilus net dviems kandidatams į Lietuvos sostą — Vilhelmo jauniausiam sūnui Joachimui ir Saksonijos karaliaus sūnui Fridrichui Kristijonui, abiems protestantams, kilo mintis užbėgti tiems planams už akių ir išsirinkti kataliką Lietuvos valdovu. Čia ir iškilo Würtembergo hercogo Vilhelmo von Uracho (g. 1864.III.3 Monake, m. 1930 Stuttgarte) kandidatūra. Dr. J. Purickis susisiekė su pačiu Urachu, kuris kildino save iš Gedimino giminės, gavo principinį jo sutikimą užimti Lietuvos sostą, o Stuttgarte, kur Urachas gyveno su šeima, apsiklausinėta apie jį patį. Vietos žmonės atsiliepę apie 54 m. amžiaus Urachą, kaip apie labai rimtą, dorą, išmintingą, taktišką ir dievobaimingą žmogų. Šeima gausi: 4 sūnūs ir 6 dukterys. Esąs demokratiškų pažiūrų, būsiąs palankus lietuvių tautiniam atgimimui ir ištikimai tarnausiąs Lietuvos valstybei. Apie visa tai dr. J. Purickis painformavo Lietuvos Tarybos prezidiumą. J. Purickis pasiūlė duoti jam Mindaugo II vardą, nes Mindaugas buvęs tikras ir vienintelis Lietuvos karalius ir aršiausias vokiečių priešas. Taryba pavedė J. Purickiui ir M. Yčui paruošti laikinąją konstituciją. Netrukus ta konstitucija prezidiumo ir buvo priimta. Štai ji:

"Lietuvos Taryba kviečia Vilhelmą hercogą von Urach, grafą von Würtembergą užimti Lietuvos karaliaus sostą, paveldimą tiesioginės vyrų linijos konstitucijos nurodytu keliu. Karalius pasirenka Mindaugo II vardą ir užima Lietuvos sostą šiomis sąlygomis:

I. Lietuvos valstybės valdymo forma yra konstitucinė monarchija, demokratiniais dėsniais tvarkoma.

II. Laikinus pamatinius įstatymus sudaro ir išleidžia Lietuvos Taryba, susitarusi su monarchu.

III. Laikinųjų pamatinių įstatymų dėsniai yra šioki: šalį valdo karalius ir žmonių renkamoji atstovybė: a) įstatymų leidimo organas yra parlamentas ir karalius; b) vykdomąją valdžią vykina karalius per pasirinktuosius ministerius, seime kontroliuojamus; c) parlamentas susideda iš dviejų rūmų: žemųjų (Seimo) ir aukštųjų (Tarybos); d) kiekvienas įstatymas turi būti parlamento priimtas ir karaliaus patvirtintas; e) konstitucijos, arba pamatinių įstatymų pakeitimo iniciatyva priklauso karaliui, taip pat ir paprastajai Seimo daugumai; f) paprastųjų įstatymų leidimo iniciatyva priklauso karaliui, ministerių tarybai ir grupei bent penkiolikos Seimo arba Valstybės Tarybos narių; g) pamatiniai įstatymai arba konstitucija turi būti po dešimties metų, skaitant nuo karaliaus sosto užėmimo, peržiūrėta.

IV. Karalius, užimdamas sostą, prisiekia laikytis konstitucijos, ginti Lietuvos nepriklausomybę ir Lietuvos teritorijos nedalumą.

V. Karalius skiria ministerius ir kitus augštuosius valdininkus iš pačių lietuvių, mokančių ir vartojančių lietuvių kalbą.

VI. Karalius pasižada valdydamas laikytis tikybinės tolerancijos.

VII. Be parlamento sutikimo karalius negali tapti kitos kurios valstybės valdovu.

VIII. Karalius gyvena su visa savo šeimyna Lietuvoje ir negali be parlamento sutikimo palikti užsienyje ilgiau kaip du mėnesius per metus.

IX. Lietuvių kalba yra ne tik oficialinė valstybės kalba, bet ir karaliaus rūmų kalba.

X. Karaliaus rūmų valdininkai ir jo apstatas turi būti lietuviai, kurie kalba lietuviškai. Tik

Pasitarimo dalyviai Berlyne 1918 m., kuriame A. Voldemaras buvo numatytas sudaryti pirmąjį nepriklausomos Lietuvos ministrų kabinetą. Sėdi iš kairės į dešinę: kun. J. Staugaitis, A. Smetona, kun. K. Olšauskas; stovi iš k. į d.: J. Šernas, J. Šaulys, J. Purickis, V. Gaigalaitis, M. Yčas ir A. Voldemaras. (Lietuvos Albumas)

pirmais penkeriais valdymo metais karalius gali turėti jų tarpe ir svetimųjų, kurių skaičius betgi neviršija trečdalio.

XI. Karaliaus vaikai auklėjami ir mokomi Lietuvoje. Išėję mokslą Lietuvoje, jie gali mokytis ir kitur.

XII. Kiekvienam naujam karaliui užimant sostą, parlamentas nustato jam civilinę listę.
Vilnius, birželio 4 d. 1918 m.
Pasirašė prezidiumas: *Smetona, Lietuvos Tarybos pirmininkas; Kun. J. Staugaitis, Lietuvos Tarybos vicepirmininkas; Dr. J. Šaulys, Lietuvos Tarybos vicepirmininkas; J. Šernas, Lietuvos Tarybos Generalinis Sekretorius.*

Tą pačią dieną dr. J. Purickis išvyko į Vokietiją pas herzogą von Urachą ir išgavo iš jo bei jo sūnaus, kaip sosto įpėdinio, sutikimo parašus po šiais dokumentais:

"Aš priimu anksčiau pareikštą pakvietimą man ir mano tiesioginės linijos įpėdiniams užimti Lietuvos karaliaus sostą ir sutinku su visomis čia išdėstytomis sąlygomis". Pasirašė *Wilhelm, Herzog von Urach, Graf von Würtemberg. Freiburg i. Br. I.VII.1918.*

Jo sūnaus sutikimas:

"Su tėvo pareiškimu aš, kaip įpėdinis, visiškai sutinku." Pasirašė: *Wilhelm Albert Fürst von Urach, Graf von Würtemberg. Arei-le Ponsart, 9.VII.1918.* (*M. Yčas*, Dr. J. Purickis ir karaliaus rinkimai. Vairas, 1934, nr. 12, p. 471-472).

Šie dokumentai slapta parvežti į Lietuvą p. Jadvygos Chadakauskaitės (vėliau ištekėjusios už J. Tūbelio), kuri, norėdamas apsaugoti tuos Uracho sutikimo dokumentus nuo pikto prūso žvilgio, pravažiuodama per sieną buvo įsidėjusi į savo batuką . . .

Uracho išrinkimas turėjo būti patvirtintas Lietuvos Tarybos. 1918 m. liepos 13 d. įvykęs posėdis užsitęsė iki vėlyvos nakties. Keturi Tarybos nariai (St. Kairys, M. Biržiška, J. Vileišis ir St. Narutavičius), būdami tos nuomonės, kad karaliaus rinkimai yra išimtinai Steigiamojo Seimo reikalas, iš posėdžio, kartu ir iš Tarybos, pasitraukė. Tad Urachas buvo išrinktas Mindaugu II trylika balsų, nes P. Klimas balsavo prieš, o J. Vailokaitis su A. Stulginskiu nuo balsavimo susilaikė.

Karaliaus išrinkimas tą pačią dieną (liepos 13 d.) praneštas Vokietijos vyriausybei ir okupacinei valdžiai. Tas Tarybos nutarimas vokiečiuose sukėlė didžiausią nepasitenkinimą. Santykiai tarp Tarybos ir vokiečių dar labiau pabiuro. Burtams tikį žmonės vėliau aiškino, kad Urachui atsisėsti į Lietuvos sostą sukliudęs tas nelaimingas skaičius "13": jis buvo išrinktas liepos 13 d. Šv. Jurgio gatvėje nr. 13 ir trylikos Tarybos narių . . . Tačiau visa tai nulėmė jau ir patys karo įvykiai.

ATSTATYTA VALSTYBĖ — LIETUVIŲ RANKOSE

Fronte brendo katastrofa, reichskancleris Hertlingas turėjo pasitraukti ir jo vietą užėmė princas Max von Baden, kuris, išsikvietęs Berlynan A. Smetoną su dr. J. Šauliu, kun. J. Staugaičiu ir J. Šernu, 1918 m. spalio 20 d. iškilmingoje audiencijoje perskaitė šį pareiškimą:

"Vokietijos Reichas, kaip jau yra pareikšta Reichstage, palieka lietuvių tautai pačiai nusistatyti savo konstituciją ir santykius su kaimynais. Valstybės Tarybos (taip tada jau vadinosi Lietuvos Taryba) *dalykas yra sudaryti provizorinę vyriausybę, Tautos atstovybę, kad dabartinė militarinė valdžia netrukus bus pakeista civiline valdžia, kuri valdys tol, kol Lietuvos vyriausybė, suorganizavusi savo administracijos organus, galės perimti krašto administraciją į savo rankas. Vokiečių kariuomenė dar liks krašte, o provizorinės Lietuvos vyriausybės reikalas bus organizuoti savo milicijos ir policijos kadrus."*

Erzbergerio pasiūlymu, Reicho vyriausybė tuoj paskyrė vokiečių civilinės okupacinės valdžios šefu Reicho komisarą Zimmerle, Centro žmogų. Grįžus į Vilnių Valstybės Tarybos nariams, spalio 28 d. priimti pagrindiniai laikinosios konstitucijos dėsniai jau be jokio karaliaus. Remiantis 9-ju tos konstitucijos straipsniu, išrinktas vyriausias valstybės organas — Prezidiumas iš pirmininko A. Smetonos ir dviejų vicepirmininkų kun. J. Staugaičio ir St. Šilingo. Ir tas Prezidiumas 1918 m. lapkričio 5 d. pakvietė laikinosios Lietuvos vyriausybės ministru pirmininku prof. Augustiną Voldemarą, kuris sudarė pirmą ministrų kabinetą šios sudėties: pirmininkas ir užsienio reikalų ministras — A. Voldemaras, vidaus reikalų ministras — adv. Vl. Stašinskas, teisingumo ministras — adv. P. Leonas, finansų ministras — adv. M. Yčas, švietimo ministerijos valdytojas — Jonas Yčas, ūkio ir valstybės turtų ministras — J. Tūbelis. 1918 m. lapkričio 11 d. Valstybės Tarybos Prezidiumas prof. A. Voldemaro sudarytą pirmąjį ministrų kabinetą patvirtino. Tą pačią dieną Vokietija buvo priversta pasirašyti paliaubas. Ir taip jau pačių lietuvių pradėtas organizuoti krašto valdymas ir gynimas.

BIBLIOGRAFIJA

Norintiems plačiau susipažinti su šiame straipsnyje tik trumpai paliestais klausimais, čia duodama bent kiek pagrindinės literatūros:

Bartuška, V., Lietuvos nepriklausomybės kryžiaus keliais. Kritiškas 1914-1919 metų įvykių ir asmenų įvertinimas. Klaipėda, 1937.

[Basanavičius, Jonas] S-lius, J., Iš Didžiojo Vilniaus Seimo istorijos. Vilnius, 1925.

Basanavičius, J., Iš lietuvių gyvenimo 1915-1917 m. po vokiečių jungu. Vilnius, 1919.

Colliander, Börje, Die Beziehungen zwischen Litauen und Deutschland während der Okkupation 1915-1918. Abo, 1935, 241 p.

Das Land Ober Ost. Deutsche Arbeit in den Verwaltungsgebieten Kurland, Litauen und Bialystok - Grodno. Herausgegeben im Auftrage des Oberbefehlshabers Ost. Stuttgart und Berlin, 1917.

Dogelis, Povilas, Mano gyvenimo prisiminimai. Kaunas, 1926.

Gabrys, J., Didysis Vilniaus Seimas ir jo reikšmė Lietuvai. — Naujoji Romuva, 1935, nr. 47, 48, 49-50.

Gabrys, J., Lietuvos nepriklausomybės genezė, — Naujoji Romuva, 1938, nr. 7 ir 8.

Yčas, Martynas, Atsiminimai. Nepriklausomybės keliais. I-III. Kaunas, 1935-1936.

Yčas, Martynas, Juozas Purickis ir karaliaus rinkimai. — Vairas, 1934, nr. 12, p. 465-472.

Yčas, Martynas, Lietuvos vyriausybės sudarymo etapai ir jos pirmieji žingsniai. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. 1918-1928. Kaunas, 1930, p. 63-102.

Yčas, Martynas, Rusijos lietuvių pastangos kovose už Lietuvos nepriklausomybę. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. 1918-1928. Kaunas, 1930, p. 21-33.

Ivinskis, Zenonas, Lietuvos padėtis 1917 metais ir Vasario 16 d. akto genezė. — Židinys, 1938, nr. 5-6, p. 610-634.

Ivinskis, Zenonas, Lietuvos politinė būklė 1918 m. pradžioje ir Vasario 16 d. aktas. — Židinys, 1939, nr. 1, p. 35-42; 1939, nr. 2, p. 196-211.

Kairys, Steponas, Nepriklausomybės akto išvakarėse. — Kultūra, 1938, nr. 2.

Kairys, Step., Tau, Lietuva. Boston, 1964, p. 234-283.

Kemėšis, Fabijonas, Amerikos lietuvių kova už Lietuvos laisvę. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. 1918-1928. Kaunas, 1930, p. 34-43.

Klimas, Petras, Der Werdegang des litauischen Staates von 1915 bis zur Bildung der provisorischen Regierung im November 1918, dargestellt auf Grund amtlicher Dokumente. Berlin, 1919.

Klimas, Petras, Lietuvos valstybės kūrimas 1915-1918 metais Vilniuje. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. 1918-1928. Kaunas, 1930, p. 1-20

Klimas, Petras, Mūsų kovos dėl Vilniaus. 1322-23 - 1922-23. Kaunas, 1923, 96 p.

Merkelis, Aleksandras, Antanas Smetona. Jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla. New York, 1964, p. 131-256 (skyrius "Nepriklausomybės keliu").

Merkelis, Aleksandras, Juozas Tumas Vaižgantas. I tomas. Čikaga, 1955, p. 220-246.

Purickis, Juozas, Lietuvių veikimas Šveicarijoje Didžiojo karo metu. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. 1918-1928. Kaunas, 1930, p. 44-58.

Savickis, Jurgis, Skandinavija. — Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis. 1918-1928. Kaunas, 1930, p. 59-62.

Staugaitis, Justinas, Apie Lietuvos Valstybės Tarybos darbus. — Naujoji Romuva, 1937, nr. 16-17.

Staugaitis, Justinas, Lietuvos nepriklausomybės aušra. — Naujoji Romuva, 1937, nr. 9-10.

Šaulys, Jurgis, Nepriklausomybės išvakarėse. — Mūsų Kelias, 1948.II.12, nr. 7; 1948.II.19, nr. 8; 1948.II.26, nr. 9.

Šaulys, Jurgis, Nepriklausomybės statymo dienomis. — Santarvė, 1958, nr. 2.

Urbšienė, Marija, Lietuvos mokykla Didžiojo karo metu. — Židinys, 1937, nr. 3-4.

Urbšienė, Marija, Vokiečių karo meto spauda ir Lietuva. Kaunas, 1939 (atspaudas iš Karo Archyvo, t. VII, 1936 ir t. VIII, 1937).

Urbšienė, Marija, Vokiečių okupacijos ūkis Lietuvoje. Kaunas, 1939 (atspaudas iš Karo Archyvo, 1939).

Žadeikis, Pranas, Didžiojo karo užrašai. 1-2. Klaipėda, 1921-1925.

TRAUKIAMĖS IŠ LIETUVOS

VLADAS KIAUNĖ

1944 metai, liepos mėnesio pradžia. Aš dar savo tėviškėje — gimtame kaime. Maloniausias vasaros laikas, dienos ilgos, saulėtos, o įvairūs ūkio darbai skatina dirbti, gyventi ir pasitarnauti šeimai ir kraštui. Bet, jau dabar nebetas galvoje, kada nebetoli, Rytuos, girdisi patrankų gaudimas ir naktimis matosi gaisrų pašvaistės. Greit pasirodo ir bėglių nuo Zarasų, Utenos ir Ukmergės apskričių. Matydamas tai, galvoji bei klausi savęs: — kada gi ir tau teks trauktis — bėgti? Didžiausia problema, kaip reiktų trauktis — vienam ar su šeima?

Pasilikti, žinau, kad negaliu, nes bolševikų jau 1941 metais buvau gaudomas išvežimui ir tik dėka staigaus vokiečių su rusais karo išlikau. Mano šeimos dalis jau yra labai nukentėjusi. Vyresnysis brolis, ūkininkas, buvęs Krekenavos šaulių būrio vadas, nušautas pačioje (1941 m. birželio 23 d.) karo pradžioje. Jo žmona, su mažais vaikais ir mano senutė motina, išvežti Sibiran. Kitas brolis suimtas Vilniuje, irgi išvežtas. Žinau gerai, kad pasigailėjimo ar malonės iš komunistų nelauk.

Plinta gandai, kad Vokietijos pasienyje pilna bėglių ir vokiečiai neįsileidžia jų Vokietijon. Del gausybės žmonių, ten badaujama, miršta maži vaikai del pieno ir maisto trūkumo. Stimpa gyvuliai dėl pašarų ir vandens stokos. Girdėdamas tokias kalbas bijausi atsakomybės prieš šeimą. kada jauniausias sūnus dar nei metų neturi.

Gandų, gandelių pilna, o tikrovės nieks nepasako ir nežino. Nutilo ir nebegirdėti lietuvių kalba pranešimų—žinių. Mūsų pogrindžio veiksnių išmintingas balsas nutrūko. Slaptoji spauda, kuri buvo anksčiau platinama, dingo ir likosi eiliniai be vadų, be žinios ir nurodymų. Aš su tikrove dar nesusigyvenu ir jokio sprendimo nedarau.

Žinios kasdien liūdnesnės ir įvykiai ateina nesulaikomi. Naktimis komunistiniai partizanai ir su jais susidėję vietos burliokai, bei valkatos, traukia per kaimus ir miestelius, nieko nebodami. Plėšimai, nužudymai, o neretai ir gaisrai, dažnėja. Žmonės gyvena panikoje ir baimėje.

Netikėtai gaunu iš vietos policijos raštelį, kad kaipo atsargos leitenantas esu mobilizuojamas Panevėžio komendanto įsakymu į valsčiuje organizuojamą savisaugos būrį. Nerodau to raštelio kol kas žmonai ir niekam nieko nesakydamas nuvykstu į vietos policijos būstinę. Ten randu vietos agronomą ats. ltn. K. Ropę ir ats. ltn. Andrašūną. Teiraujuos ir klausiu jų nuomonės mobilizacijos reikalu. Jų nuomone, reikia sutikti su komendanto pulkininko Bagdonavičiaus įsakymu ir jie paragina mane įsijungti į organizuojamą Krekenavos valsčiuje apsaugos būrį.

Spaudimo ir artėjančių įvykių paveiktas — sutinku ir aš prisidėti prie šio būrio vadovybės sudarymo. Greit sužinojo apie tai ir vietiniai buvę kariai ir šauliai.

Niekeno neraginami, poros dienų bėgyje, prisistatė netoli dviejų šimtų vyrų, kurių tarpe net buvę kariai savanoriai: St. Žūkas, J. Kiaunė, Ig. Kiaunė, A. Skruzdys, K. Šniūtė, A. Ropė, Juzelėnas ir viršila Sterneckis. Be šių vyrų tuojaus į būrį įsijungė ir valsčiaus viršaitis Ig. Račiūnas, koperatyvo tarnautojai: J. Urbonas, J. Juknevičius ir A. Jankauskas. Neatsiliko ir pradžios mokyklų mokytojai, kaip A. Rutkauskas, Meškauskas ir kiti. Visų buvo vienas noras ir troškimas gintis nuo komunistinių partizanų, apsisaugoti ir apsaugoti žmones bei turtą nuo sunaikinimo.

Atsiradus tiek daug vyrų, reikėjo pradėti ir kariškai tvarkytis. Rikiuotės bei tvarkos dėliai vyrai buvo suskirstyti į tris būrius. Tokiu būdu, jau nebe Krekenavos apsaugos būrys, o visa kuopa susidarė. Šio dalinio vadovybę sudarėme šie asmenys: ats. ltn. K. Ropė, ats. ltn. Vl. Kiaunė, ats. ltn. Andrašiūnas, ats. j. ltn. Meškauskas, agronomas M. Žūkas, viršila Sterneckis, vyr. psk. Ig. Račiūnas ir psk. A. Rutkauskas.

Būstinę pasirinkome didelę ir gražią pradžios mokyklą Krekenavoje, nes vasaros atostogų metu ji buvo tuščia.

Kadangi maža kas iš vyrų jautėsi nakčia namuos saugus, tai teko organizuoti maitinimo, susisiekimo ir sanitarijos tarnybas. Šių visų tarnybų viršininku sutiko būti valsčiaus viršaitis Ig. Račiūnas. Padėjėjais jis pasirinko St. Žūką, A. Rutkauską ir J. Urboną. Sanitarijos tarnybai pasisiūlė keletas merginų. Vaistų ir tvarstomos me-

džiagos gavome nemokamai iš gero senuko, vietos vaistininko, J. Okuličiaus.

Aprūpinimas maistu ir kitkuo buvo nesunkus, nes daugelis buvusių vokiečių repatrijantų pabėgo palikdami ūkius, gyvulius ir kitokį turtą Dievo valiai. Teko su vietos kooperatyvo pareigūnais perimti prekes ir du sunkvežimius. Arklių ir vežimų susisiekimui netrūko, nes daugelis mūsų buvome ūkininkai ir turėjome savus.

Prasidėjo mūsų kariškas gyvenimas, nors ir be uniformų, bet su dideliu pasiryžimu gintis, apginti ir kuo ilgiau pratęsti laisvą gyvenimą. Be rikiuotės pratimų, teko nešti nakties metu ir sargybas. Ne kartą teko vykti, pagal vietos gyventojų prašymą, gelbėti nuo komunistinių partizanų plėšikavimo ir smurto.

Rimtesnių susidūrimų neturėjome, nes vis, kaž kodėl, jie stebuklingai dingdavo iš pavojaus vietos. Ta paslaptis tik vėliau paaiškėjo.

Pamatę, kad trūksta ginklų, kreipėmės į Panevėžio komendantą prašydami pagelbėti. Nuvykę į Panevėžį, šautuvų, šovinių ir granatų dalį gavome, bet visiems vyrams apginkluoti dar vis trūko. Gavome taipgi ir patvirtintus komendanto liudijimus, kad kaip kariai priklausome Panevėžio komendantūrai. Gavome ir raikščius nešioti ant rankovių. Dėl ginklų trūkumo darėme medžioklę pas vietos gyventojus, prašydami, kad padovanotų būriui. Na, ir nemaža jų tokiu būdu gavome.

Frontas kasdien artėjo, įvykiai keitėsi valandomis ir taip nepajutome, kad artėja ir mums sprendžiamoji valanda. Ramūs ūkininkai, įvykių ir artėjančio pavojaus paveikti, liovėsi dirbę laukuos, o buvo tada pati darbymetė. Krekenavos miestelyje kasdien būdavo pilna žmonių, kurie neramumo, baimės ir nežinios paveikti, nebežinojo kas ir daryti.

Man įsijungus į savisaugos būrį, žmona ir abu vaikai, saugumo sumetimais, buvo išvykę į motinos tėviškę, tolokai nuo Krekenavos. Galutinis sprendimas man su šeima kartu trauktis buvo jau pavėluotas.

Ir, štai, 1944 m. liepos 20 d., iš anksto ryto, į mūsų Krekenavą atvyko ginkluotų vyrų būrys nuo Kupiškio, Troškūnų ir Anykščių su vadu kpt. A. Švilpa. Teiraujamės apie fronto padėtį ir klausiame kas mums daryti. Jie pasiūlo jungtis ir kartu trauktis nuo bolševikų į vakarus, į Žemaitiją. Mūsų tarpe kilo panika ir samyšis. Vieni agitavo, kad reik trauktis; o kiti su agronomu Žūku — likti, gintis ir išsislapstyti miškuos.

Artėjo paskutinės mums namuose laisvės valandos, nutarėme dar kartą pakelti lietuvišką vėliavą turgaus aikštėje. Susirinkus gausiam žmonių būriui ir prabilus vietos mokytojui A. Rutkauskui, vėliava, paimta iš kooperatyvo, buvo pakelta. Tą dieną esamas koperatyve prekes nutarėm išdalinti žmonėms, kad atėję komunistai neturėtų progos plėšikauti ir viską pagrobti sau. Šis nutarimas ir buvo įvykdytas.

Liepos 21 d. atėjo sprendžiamoji valanda. Aš ir kiti vadovybės nariai, pasiūlėme, kad sprendimą, trauktis ar pasilikti, lai daro kiekvienas pats ir savo atsakomybe. Besiruošiant mums išvykti dingo mūsų vyriausias viršininkas ir organizatorius K. Ropė. Jo pradingimą, aš ir kiti mūsų vyrai, labai išgyvenome, nes to tada iš jo nesitikėjome. Tą dieną iš ryto su viršaičiu nuvykę į valsčiaus būstinę jau neberadome ir valsčiaus sekretoriaus Grigonio. Patikrinę jo butą pamatėme, kad buvo skubėta bėgti. Be to, radome jo asmeninėje slaptoje spintelėje sąrašus 1941 metais išvežtų Krekenavos valsčiaus žmonių. Paaiškėjo iš liudininkų parodymų, kad agronomas K. Ropė ir sekretorius Grigonis buvę seni komunistai ir visas žinias apie mus slaptai perduodavę komunistiniams partizanams.

Po pietų, prieš išvykstant iš Krekenavos, nuleidome vėliavą, kurią pasiėmė globoti ir saugoti koperatyvo tarnautojas J. Urbonas.

Pagaliau, atėjo sprendimas ir apsisprendimas, kuris buvo labai jaudinantis ir sunkus. Mačiau ir jaučiau kaip kiekvienas iš mūsų buvome sujaudintas ir nevienam riedėjo ašaros skiriantis su šeimomis, artimaisiais, draugais ir gal ant visados. Iš gausingo mūsų krekenaviečių dalinio pasitraukėme tik 71 asmuo, o visi kiti — likosi. Traukėmės ir galvojome, kad dar grįšime ir kad tas viskas laikina. Taip galvodami tikėjome, kad vokiečiai, priartėjus rusams prie jų sienų, ginsis ir smogs ruskiui atgal. Tada ir mes gal galėsime prisidėti prie tos kovos, ginant savo kraštą. Tokių nuotaikų ir galvojimų pasekmėje daugelis ir likosi — nesitraukė.

Nežinau, kaip kitur tuo metu Lietuvoje buvo, bet Panevėžio apskrityje, atsiradus valsčiuose savisaugos būriams, labai maža kas traukėsi ar išvyko į Vakarus. Ramygalos, Naujamiesčio, Truskavos ir Surviliškio gretimuose valsčiuose buvo susiorganizavę savisaugos būriai — bet nei vienas jų organizuotai neišvyko. Todėl mano manymu — čia ir buvo pradžia iš ko ir kilo vėlesnis partizaninis sąjūdis.

Mano žiniomis, likę krekenaviečiai, susidėję su Ramygalos vyrais, gynėsi, kovojo ir žuvo. Tragiško jų galo pasekmės buvo liūdnos, nes už jų rėmimą, bei pagelbą veik visi Ramygalos valsčiaus ūkininkai buvo išvežti, ar sušaudyti.

Mums tik išvykus iš Krekenavos, miestelyje tuojaus pasirodė komunistiniai partizanai, kurie

Gražioji Žemaitija: Piliukų piliakalnis Kelmės apylinkėje

plėšikavo ir siautėjo. Krekenavos policija, paštas ir kitos įstaigos jau buvo užsidarę ir jokio patarnavimo nebeatlikinėjo. Pamenu, kaip traukėmės per Pucinėlius, Gudžiūnus ir Grinkiškį, tai nevienoje vietoje matėme gerų lietuvių baimę ir neviltį. Atsiradus prie Šiluvos ir Tytuvėnų, mūsų grupė išaugo iki kokios poros tūkstančių žmonių. Mums žygiuojant organizuotai, pakelėse sutikdavome daug bėglių civilių ir policijos su šeimomis, kurie prašėsi būti priimami į žygio vorą. Taip ir susidarė toks įspūdingas žmonių skaičius, bet kartu ir vargas su judėjimo laisve, nakvynėmis ir maitinimu.

Mūsų voros vyriausias vadas kpt. A. Švilpa prie Tytuvėnų sušaukė susirinkimą, kuriame viengungiai vyrai, kariai, nutarė, kad reik atsiskirti nuo šeimų grupės. Na ir vėl kilo nemalonumai, maišatis ir kaltinimai vadovybei.

Bestovyklaujant prie Tytuvėnų, pasiprašę savo vado, mes keturi krekenaviečiai dviem motociklais leidomės atgal, link Krekenavos, pasižvalgyti, sužinoti naujienų apie artėjančio fronto padėtį. Dar tolokai nuo Krekenavos girdėjome kovos šūvius ir matėme kaip degė miestelis ir išilgai Nevėžio krantų kaimai ir pavienios sodybos. Prie Skilvionių kaimo buvome besitraukiančių vokiečių sprogdintojų sulaikyti. Išsiaiškinę kas esame, jie mums netrukdė ir nedraudė toliau keliauti. Pasitarę ir žingeidumo pilni vykome toliau Krekenavos link. Pasiekus mano tėviškę, Mairiškių kaimą, buvome apšaudyti bolševikų iš rugių lauko. Mūsų laimei šūviai buvo netaiklūs ir nei vienas nebuvome kliudytas. Dairytis, ar ko klausti nebuvo kada, o iš gyventojų jau nieko nebesutikome. Taigi, ir vėl kelias atgal. Spaudžiame su didžiausiu atsargumu. Vokiečiai, kitame kaimo gale, mus grįžtančius praleido.

Pavažiavus Gudžiūnų keliu prie Želmiškių km. vėl buvome bolševikų apšaudomi nuo miško. Teko slėptis grioviuos, kol atsipalaidavome. Pasiekę Žibartonių km. sustojome atsikvėpti ir pasistiprinti pas gerą pažįstamą ūkininką. Čia radome daug svečių, jų tarpe ir Krekenavos kleboną kun. Spudą. Pasirodo, tą dieną buvo Žibartonių km. koplyčioje atlaidai — na, tai žmonės meldės, o paskui vaišinosi. Radę tokius vaišingus namus ir mes prisėdome užkąsti ir pasidalinti mintimis apie artėjantį frontą ir pavojų. Staiga, iš gretimo vienkiemio atbėgo maža mergaitė šaukdama, kad ruskiai jau jų kieme, ima arklius ir reikalauja maisto. Šis pranešimas buvo visiems staigmena. Nutrūko kalbos ir vaišės. Mes, net neatsisveikinę su šeimininkais ir svečiais, jau patys matydami rusus, sprukome kuo greičiaus. Pastebėję bolševikai vėl apšaudė. Vakarop, atsipalaidavome nuo jų ir spaudėme, kiek mūsų motociklai įkabino.

Važiuojant pro Gudžiūnų geležinkelio stotį, matėme kaip vokiečiai sprogdino geležinkelio stotį ir vandentiekio bokštą. Skaudėjo širdį tą visa matant ir galvojom, kam tą viską naikina.

Rūko dūmai ir degė visa šiaurės Lietuva nuo artėjančio fronto pusės. Tą pačią dieną jau nebesuspėjome grįžti į savo dalinį. Patirtų nuotykių nuvarginti nakvojome Pašiušvio bažnytkaimyje, ūkininko kluone.

Naktis, kad ir išvargę buvome, mūsų nemigdė. Šaudymas, prasiveržusių rusų tankų ūžesys nakties metu kėlė pragarišką triukšmą, ir veikė mūsų nervus. Prašvitus, ankstų rytą, nevalgę ir nesiprausę skubėjome į paliktą stovyklavietę, bet savo dalinio jau neberadome. Sužinojome iš vietos gyventojų kuria kryptimi iššygiavo, pasivijome dalinį keliantis per Dubysą, prie Lyduvėnų.

Rusų lėktuvai, pastebėję tokią didelę vorą, iš labai augštai apšaudė ir numetė keletą bombų. Kilo panika, bet laimei, nieks nebuvo užmuštas, tik keletas sužeistų ir pora sudaužytų vežimų. Čia ir įvyko mūsų numatytos skyrybos su policijos ir civilių su šeimomis daliniais.

Persikėlus per Dubysą persiskyrę voros traukė skirtingais keliais Vokietijos pasienio link. Teko sužinoti, kad vokiečiai—rudžiai kibo prie civilių voros ir vertė vyrus kasti apkasus ir griovius. Mūsų voros jie nelietė, o gal ir bijojo, nes buvome ginkluoti, dar tebebuvome Lietuvoje ir buvome neklusnūs.

Atsidūrę prie Nemakščių miestelio, apsistojome dvare, bet ir čia neilgam. Antrą dieną, pavakarėje rusų lėktuvai bombardavo geležinkelio stotį ir miestelį. Iš vokiečių žvalgybos gavome pranešimą, kad esame supami prasiveržusių rusų tankų. Rusai perkirto Šiaulių—Tauragės plentą prie Papilės. Ir vėl kilo panika.

Pamenu, kaip mūsų vora vėlai vakare traukė per degantį Nemakščių miestelį. Vaizdas buvo šiurpus, ypač nakčia. Tačiau pavojus pakliūti ruskiui nugalėjo visa. Paryčiui pasiekieme Eržvilko miestelį, kur laikinai ir sustojome. Aušo gražus rytas, prausėmės ir galvojome čia ilgiau pasilikti. Bet ir vėl, staiga, rusų artilerija pradėjo apšaudyti miestelį. Vėl aliarmas ir iš kažkur atsiradę vokiečiai—rudžiai kibo prie mūsų, kad eitumėm apkasų kasti ir gintis. Mes, tačiau, vokiečiams ir dar tokiam mažam jų daliniui klusnūs nebuvome. Mūsų vadas pasiryžęs buvo ginti savo vyrus ir dalinį išlaikyti neišsklaidytą. Pasiginčiję su vokiečiais ir ant greitųjų papusryčiavę, pajudėjome Tauragės link. Pasiekėme Tauragę, bet ir ten vaizdas buvo slegiantis, nes miestas buvo ką tik rusų lėktuvų bombarduotas. Degė namai ir daug kur matėme griūvėsių ir užmuštų žmonių.

Taip nejučiomis, skubėdami, atsidūrėme netoli Vokietijos sienos prie Žygaičių miestelio. Ten apsistojus atsirado ir daugiau visokių dalinių ir grupių. Čia bestovyklaujant buvo sušauktas vadų - vadelių susirinkimas. Susirinkime daugumos buvo nutarta visus ginkluotus vyrus jungti į kuopas bei būrius ir kariškai tvarkytis. Tačiau daug kam tas nepatiko nes tai buvo laisvės varžymas ir išskirstymas jau susigyvenusių žmonių.

Ten atsilankė ir pulkininkas Birontas, pasiūlęs paklusti vokiečių kariuomenės vadovybei ir pereiti jos žinion. Tam tada buvo pasipriešinta ir nepaklausyta, kas iššaukė grasinimus ir nemalonę. Pereiti Vokietijos sieną ir būti nuginkluotais taip pat nenorėjome. Todėl buvo delsiama ir kažko laukėme. Vėliaus atsirado ir mūsų atsitraukę iš Rytų savisaugos batalionai. Pamatėme, kad vokiečių galybė jau palaužta ir jų kariuomenė demoralizuota. Dingo viltys ir ūpas ko nors gero besitikėti. Tačiau, išėjusiems — kelio grįžti nėra, taip kad ir labai nenoromis teko pasiduoti ir paklusti provokiškos orientacijos viršininkui plk. Birontui.

Taip ir atėjo diena, kada ir mums reikėjo peržengti Vokietijos sieną. Nakties metu, lietui lyjant, pajudėjome per sieną. Tačiau pamatę, kad duoto žodžio vokiečiai nesilaiko, atima ginklus, pasipriešinome ir vėl grįžome atgal. Noras būti kaip ilgiaus laisviems ir susigyvenus visiems kartu, norint išsilaikyti, mus guodė ir ramino. Bet neilgam, nes už keletos dienų ir vėl turėjome eiti per sieną, būti nuginkluoti ir didele vora nukreipti į Tilžę.

Tilžėje vokiečiai su mumis elgės, kaip norėjo. Atskyrė vyrus nuo savų vadų—karininkų. Puskarininkiai ir eiliniai kariai buvo įjungti į vokiečių kariuomenę—Luftwaffe, o karininkai ir civiliai su šeimomis buvome nukreipti į Isrutį (Instenburgą). Tilžėje vėl patyrėme daug nerimo, skausmo ir nežinios skiriantis su bičiuliais. Gaila buvo žiūrėti ir matyti, nuosavus paliktus vežimus, arklius ir kitokį iš Lietuvos atsivežtą turtą.

Šį rašinėlį skiriu savo likimo draugams krekenaviečiams, gyviems ir mirusiems, prisiminti. Lai mūsų vaikai KARYJE pasiskaitys ir taip sužinos, kam ir kaip jų tėvai paliko savo kraštą, namus ir net šeimas.

Vikingų žygis jūra

PABALTIJYS VIKINGŲ ŽYGIAMS PRASIDĖJUS

Z. RAULINAITIS

Skandinavų sagose, aprašant vikingų žygius, dažnai yra minimas Rytų kelias — *Austrvegr* ir Baltijos kraštai, kartais — atskiros jų vietovės. Pabaltiju vienodai domėjosi ir švedai ir danai; ir vieni ir kiti jau nuo seniausių laikų lankydavo aisčių šalis tai piratų pasiplėšimo tikslais, tai prekybos, ar kolonijų ir atsparos taškų kūrimo reikalu, ar kitais svarbesniais jų valdovų politiniais tikslais. Švedai tų žygių metu turėjo progų daugiau pasireikšti, ypač slavų kraštuose.

Prekyboje, be kailių ir vergų iš Rytų, gintaras buvo vienas iš masalų, kuris traukė ir viliojo vikingus ir varingus į Pabaltiją. Dar gausus Žalvario amžiuje Jutlandijos gintaras, buvo jau išsemtas. Vikingai, gi, mėgo puoštis įvairiomis segėmis ir ypač apyrankėmis. Vienas apyrankės tipas, ypatingai vikingų mėgtas, buvo sidabrinė, įvijinė apyrankė, spurguotais galais. Šio tipo apyrankė kaip tik buvo tipingas Pabaltijo dirbinys.

Kai kurių tyrinėtojų yra manoma, kad VIII a. pabaigoje švedai galėjo turėti savų valdomų mokestinių sričių (*Sysla*) Prūsuose, o vėliau ir Kurše. Maždaug tais pačiais laikais jie kūrė savo gyvenvietes ir tvirtoves pietiniame Ladogos (*Aldeigja*) ežero krante. *Staraja Ladoga* vietovėje daryti kasinėjimai parodė, kad IX a. pradžioje, net iki XI a. vidurio, ten būta didelės švedų kolonijos vadinamos *Aldeigjuborg*. Iš jos kelias ėjo Volchovo upe į Naugardą-Holmegardą, iš kurio toliau, per Ilmenio ežerą, upe *Lovat*, kelias vedė iki pat Polocko. Iš ten jau nebetoli Dauguvos, Volgos ir Dniepro augštupiai.

Pirmosios istorinės žinios apie švedus, perkeliavusius visos Rusios plotus ir atsidūrusius net Konstantinopolyje yra randamos įvairiuose šaltiniuose, tarp jų ir Bertino analuose. Bertino analus, tarp kitko, tęsė, spėjamai, aisčių kilmės Prudencijus Galindas (žiūr. Z. R. *Galindai prieš Romą*). Tuose analuose jis rašo:

"Pas imperatorių Liudviką Pamaldųjį 839 m. atvyko graikų pasiuntiniai, Bizantijos imperatoriaus Teofilio atsiųsti. Kartu su brangiomis dovanomis jie atsigabeno ir laišką. Juos imperatorius kuo garbingiausiai priėmė Ingelheime gegužės 18 dieną. Kartu su jais buvo atsiųsti keli asmenys, kurie sakėsi esą tautos, vadinamos *Rhos*, nariai. Jų tvirtinimu, jų pačių tautos karalius, vadinamas *Khan*, pasiuntęs juos pas jį iš draugiškumo. Minėtame laiške Teofilis prašė Liudviką suteikti globą pasiuntiniams keliaujant po imperiją, mat, grįžti jiems tuo pačiu keliu, kuriuo jie pas jį atvyko, jis negalėjęs leisti, nes būtų turėję vykti

per aršiausių ir žiauriausių barbarų genčių kraštus. Nuodugniai išklausinėjęs jų atvykimo priežastį, Liudvikas patyrė, jog jie buvo švedų tautybės. Daleisdamas, kad jie atvyko veikiau kaip šnipai, bet ne draugystės jieškodami, jis nutarė sulaikyti juos pas save, kol įsitikins ar jie atvyko garbingais tikslais, ar ne. Per pasiuntinius ir laišku imperatorius Liudvikas pranešė imperatoriui Teofiliui, kad iš pagarbos jam, tuos žmones jis maloniai priėmė. Jei bus rasta, jog jie yra garbingi, jie turės progų grįžti į savo gimtąjį kraštą saugūs, nes bus grąžinti su reikiama apsauga. Priešingu atveju, Liudviko pasiuntiniai nuves juos atgal pas Teofilį, kuris tada galės spręsti kas daryti su tais švedais." (Galindas Prudencius, *Annales Bertilini*; iš *A Pageant of Old Scandinavia*, by H. G. Leach, 1946).

Apie varingų - švedų lankymąsi Bizantijoje rašo ir Nestoro kronika, minėdama, kad 825 m. *Rus* atvyko į Konstantinopolį.

Apie aisčių kraštus IX a. pradžioje kiek rašo Karolio Didžiojo (742-814) biografas Einhardas, gyvenęs 770-840 metais. Savo veikale *Vita Caroli Magni*, parašytame apie 830 m. jis duoda tokias žinias: "Įlanka tokia nuo Vakarų Okeano driekiasi rytų link. Jos ilgis nepatirtas, plotis tačiau niekur neprašoka šimto mylių, o daugelyje vietų ji aptinkama siauresnė. Pagal ją gyvena daugelis tautų; danai ir sveonai, kuriuos normanais vadiname, užima tiek šiaurinę pakrantę, tiek visas palei ją esančias salas. Prie rytinio pakraščio gyvena slavai (*Sclavi*), aisčiai (*Aisti-Haisti*) ir visokios kitos tautos . . ."[1] (*Script. rerum Germanicarum in usum Scholarum*, Hannoverae 1927, p. 15).

Čia Einhardas pirmą kartą pamini jog slavai yra aisčių kaiminystėje, o toliau jis kalba ir apie Baltijos jūrą, kuri ir esanti ta Vakarų Okeano įlanka, besidriekianti į rytus.

Yra išlikę laiko nesunaikinti dokumentai, kurie iki dabar tebeliudija vikingų ir varingų žygius į Vakarus ir į Rytus, per aisčių ir slavų kraštus, tai, vadinami, rūnų akmenys.

Vikingų laikais skandinavų kraštuose vyravo paprotys žuvus karžygiui svetimame krašte, pastatyti jo atminimui akmeninį paminklą su iškaltais rašto ženklais—rūnomis. Tie akmenys tai tikri vikingų kelionių paminklai, kurių yra daug (apie 2500) išlikusių Švedijoje ir mažas skaičius kituose skandinavų kraštuose. Kai kurie tų akmenų pamini žuvusius Rytuose. Bene seniausias toks paminklinis akmuo Švedijoje yra rastas Oestergoetlando provincijoje ir vadinamas *Kaelvesten* akmeniu. Įrašas jame, manoma, padarytas IX amžiuje, prisiminti varingą, tūlą Oejvindą, kuris "žuvo Rytuose kartu su Ejvislu".[2]

Daugiausia tų rūnų akmenų yra iš XI a. Jų įrašai dažnai kalba apie žygius į Rytus, į *Grikland* — Bizantiją.

Danijoje, Jutlando provincijoje yra išlikęs Kolindo akmuo, pastatytas prisiminti varingą *Tuę*, "kuris patyrė mirtį Rytuose".[3]

Rytinė Europa yra lygus kraštas, be žymesnių gamtinių sienų. Šiaurinė jos sritis — tai miškų masyvai, pietinė — stepės. Upės vagojančios Rytų Europą buvo vienintėliai patogesni keliai vedantys per tuos didžiulius plotus, jungiantys gentis, kiltis ir tautas prekybai, o taip pat naudojami ir karo reikalams.

Aisčių kiltys buvo apgyvendinusios šiaurinę — miškų sritį. Lietuvių žodis *medžioti* lenkų kalboje turi atitikmenį *polowac*. K. Būga sako: "Tuodu terminu rodo, kad bendroji lenkų tėvynė yra buvusi *laukuose*, o lietuvių *giriose* . . . Tokiu būdu *išeina, kad senovės lietuviai bus buvę mėdininkai* girininkai), o *senovės lenkai — laukininkai*. Lenko vardas *polak* irgi laukininką reiškia." Toliau mūsų kalbininkas rašo: "Medžioklės terminai rodo buvus *medininkais* netiktai lietuvius, bet ir jų giminaičius latvius ir prūsus . . . Lietuvių, latvių ir prūsų bendroji tėvynė, kaip rodo medžiojimo terminai, ieškotina yra *giriotame* krašte, tuo tarpu kad lenkų protėvynė — tyruose (laukuose)".[4]

Miškų sritimis vienintėlis patogus kelias buvo upe. Aisčiams teko saugoti tuos kelius—upes ir kovoti dėl jų su nuolat besiveržiančiais iš vakarų varingais. Iš antros pusės, jiems taip pat nuolatos reikėjo grumtis su, iš rytų jūros link besiveržiančiais, rytiniais slavais, dėl savos teritorijos išlaikymo. Visa dabartinė Gudija yra nusėta piliakalnių ir pilkapių su aistiškomis įkapėmis ir aistiškais radiniais. Be to, beveik visa Gudų sritis turi baltų kalbų kilmės vandenvardžius. "Tie vardai pirštu prikišami rodo kitą kartą Gudo šalyje gyvenus lietuvius arba latvius. Minsko gubernija į šiaurę nuo Pripetės upės lig pačiam Dnieprui prieš gudų atsikraustymą buvusi *lietuvių* gyvenama." (K. Būga).

Pagal rusų metraščius, dabartinėje Gudijos teritorijoje susitelkė net keli slavų genčių jungiiniai: krivičiai, dregovičiai, radimičiai ir drevlianai. Krivičiai Smalensko ir Polocko srityse atsidūrė tik apie VII a. Tačiau dar VIII ir IX a. pilkapiuose ten randamos baltiškos įkapės. Kievo valstybės laikais krivičių pietinė siena ėjo gerokai į šiaurę nuo dabartinio Minsko. Pietuose, Pripeties kairįjį krantą dregovičiai kolonizavo tik apie IX a., ten susimaišydami su baltais (pagal V. V. Sedovą). Vidurinio Bugo srityje visur apstu pilkapių tipingų jotvingiams.[5]

"IX amžiuje, kada Baltijos jūros rytų pakraščius pradeda lankyti iš švedų žemės *varingai*

(variagi) arba *ruosiai* (rus', suomių ruotsi), lietuviai ir latviai jau daro dvi atskiri kalbi ir tauti", sako K. Būga.[4]

Latvių atsidūrimą prie Baltijos K. Būga aiškina taip: "Žemės kalba rodo dar daugiau. Ne tiktai vakarų, bet ir rytų Vidžemėje latviai nėra buvę pirmieji gyventojai. Vietų bei vandenų vardai rodo prieš latvių įsibrovimą čia gyvenus *suomių* giminės tauteles. Sekant upių bei ežerų vardais, latvių protėvynės reikia ieškoti į pietų rytus nuo Vidžemės kairiajame Padauguvyje, t.y. Lėplio ežero (sen. rus. Liepl' iš la. Lēpja-), dviejų Lučesų upių (Oršos, Vitebsko ir Bielo apskrityse) ir Velesos upės (Bielo apskrityje Smolensko gub.) srityse. Persikėlę per Dauguvą latvių protėviai pirmų pirmiausia užima Polocko ir Sebežo apskritis. Čia latvių pėdsakus randame paliktus upės varde *Polota* (iš kur miesto vardas *Polot-'sku*, dabar Polock) ir ežero vardas *Osino*. Pirmasis vardas bus kilęs iš latvių vardo *Palta* (:*palte* — "Regenbach, Pfuetze", Latvju dainas Nr. 8331, 8854), o antrasis — iš *Asūna*. Persikelti latvius per Dauguvą prispiria *krievų* (kriviči) vilnys. Anapus Dauguvos latviai susiduria su *suomių* giminės tautomis. Latviai, krievų stumiami, išjudina ir suomių gimines. Dalis tosios giminės, įsibrovus latviams, krievams bei slavėnams (sen. rusų Naugardo *sloviene*) į dešinįjį Padauguvį ir į Ilmenio bei Peipaus ežerų sritį, išsikrausto į šių dienų suomių žemę (Finnland). Ilganiui latviai apima Vidžemę, o jos gyventojus lybius sulatvina."[4]

Naujesniųjų laikų tyrinėtojai nevisi sutinka su K. Būgos aisčių genčių atsikraustymo prie Baltijos jūros nustatytu laikotarpiu. Yra manoma, kad jie gerokai anksčiau atsidūrė dabartiniuose savo plotuose. Prof. R. Schmittleinas savo *Toponymie Lithuanienne*, 1948 m. pasisakė, jog jo nuomone baltai į savo istorinių laikų gyvenvietes atvyko žymiai anksčiau, ką liudija ir senieji klasikiniai autoriai.

Latvių istorikas A. Švabė tvirtina, kad bent viena baltų gentis dar 600 m. prieš Kr. gim. iš Rytų persikėlusi per Dauguvą ir įsikūrusi žemutinės Gaujos srityje, tai, būtent žiemgalių pirmtakai. Pietinę, gi, Latvijos sritį užėmusi sėlių kiltis, atvykusi iš Lietuvos plotų II a. baigiantis, pagaliau, apie VI a. prie Dauguvos atsidūrę ir latgaliai.[6]

Kasinėdami 1933-36 m. Daugmalės piliakalnį, kuris yra Dauguvos kairiajame krante, 12 km nuo Rygos augštupio link, latvių proistorikai išaiškino, kad ta pilis buvo žiemgalių rankose ištisą tūkstantį metų, nuo II a. iki XII a. Ta Žiemgalių pilis saugojusi kelią Dauguva "į Graikus". Nebereikalo gal ir prof. Balodis manė, kad pirmųjų valstybės kūrimo pradų baltų tarpe reikėtų jieškoti Žiemgaliuose, Daugmalės pilies srityje[6] (žiūr. Z. R. *Prieš Vikingų audrą*, 1968).

Galimas dalykas, kad aisčiai jau gerokai anksčiau apsigyveno Pabaltijy ir Būga gal būtų pakeitęs savo nuomonę, jei tik būtų ilgiau gyvenęs ir būtų turėjęs progos tą klausimą daugiau patyrinėti.

* * *

Kaip ten bebūtų, tačiau aiškėja, kad IX a. pradžioje dideli aisčių gyventi ir dar tebegyvenami rytiniai plotai buvo jau apsemti slavų potvynio ir ten vyko dviejų skirtingų tautų maišymasis. Dar ir šiandien, praėjus daugiau kaip tūkstančiui metų nuo tų laikų, tas maišymosi procesas nėra visiškai užsibaigęs. Gudijos gyventojai dar ir šiandieną nėra susiformavę į tautą. Yra dar daug vietovių Gudijos teritorijoje, kuriose galima susikalbėti lietuviškai (net apie Minską ir Pinską). Gyventojų masė tautybės požymio vieton naudoja religinį, arba tebevadina save tuteišais, t.y. vietiniais. Slavėjimo procesas dar nebaigtas, todėl jiems tautybės klausimas dar nėra išsisprendęs. Dar ir šiandien Gudija daugiau geografinė, kaip tautinė sąvoka. Tą paliudija ir II Pasaulinio karo metu įgyta vokiečių—okupantų patirtis. Formuodami Rytų—Ostlando kolonijas tautiniu pagrindu, jie pasigedo tautinio gyventojų susipratimo ir tautybės jausmo tik gudų gyvenamose srityse.

Gudų mokslininkas, istorikas Nikalojus Vakaras, profesoriaujantis Amerikos Jungtinėse Valstybėse, savo knygoje **Bielorussia, The Making of a Nation**, nagrinėja Gudų tautines ir valstybines problemas ir daro tokią galutinę išvadą: . . ."Po paskutiniojo karo Gudų tautiškumo reikalas juda dviem priešingomis kryptimis: savame krašte, į visišką ištirpimą sovietiškoje jūroje; užsieniuose, tolesnio tautinės doktrinos kristalizavimo kryptimi. Kristalai pagaminti politinėse egzilų laboratorijose, galbūt, kada nors ateityje ir iššauks tautinį jausmą, nes yra istorinių precedentų, kurie tokią viltį pateisina, nors yra ir tokių, kurie ją daro silpna. Vandenys dar nėra nusistovėję ir Gudų tauta dar tik vystosi."[7]

LITERATŪRA

1. J. Puzinas, Aisčiai istorijos šaltinių šviesoje. Aidai, 1948, nr.12.
2. Sven B. F. Jansson, **The Runes of Sweden**, 1962.
3. J. Broensted, **The Vikings**, 1960.
4. K. Būga, **Rinktiniai raštai** I t., 1958.
5. E. M. Zagorul'skii, **Archeologija Belorussii**, 1965.
6. A. Schwabe, **Histoire du Peuple Letton**, 1953.
7. N. P. Vakar, **Belorussia, The Making of a Nation**, 1956.

KRAUJO AUKA

JONAS JAŠKAUSKAS

Sonetų miestas švenčia nepaprastą šventę. Nors dar ankstyvas rytas, bet žmonių pilnos gatvės. Visų veidai linksmi, kupini džiaugsmo, su nuoširdžia vienas kitam šypsena. Tai laisvės prašvitimo diena. Paskutiniai bolševikų driskiai, o su jais ir keleta vietinių subolševikėjusių lietuvių, bet daugiausiai kitataučių, kurie, misdami lietuviška duona, nenorėjo Lietuvai tarnauti, o įsigeidė bolševikinio rojaus, vakar vakare, išbėgo į Rytus ir miestas nuo jų apsišvarino. Nevien miestas liko nuo jų švarus: daug kam ir turtas buvo apvalytas. Vieni neteko arklių, kiti vežimų, o kai kas ir abiejų drauge, ar dar ko daugiau. Žmonės tačiau džiaugėsi, kad juos pačius paliko ramybėj, o nepaėmė pavažnyčioti, gi dėl arklio ar vežimo, tai tuščia jų, su laiku vėl viskas atsiras.

Elenutė, atsikėlusi anksčiau kaip paprastai ir papusryčiavusi, išėjo į darbą. Ji tebedirbo ligoninės raštinėj. Bolševikai daug tarnautojų pakeitė, bet ją paliko ramybėje, lyg būtų pamiršę. Išėjusi pusvalandžiu anksčiau iš namų, ėjo palengva dairydamasi į žmonių veidus, kurie po penkių mėnesių bolševikų priespaudos, šiandien buvo linksmi, it pajaunėję.

Pereidama turgaus aikštę, pastebėjo būrį žmonių skaitančius kažkokį plakatą. Norėdama sužinoti ką ten rašo, priėjo artyn. Tai buvo pirmasis Laisvos Lietuvos Sonetų Miesto ir Apskrities Karo Komendanto įsakymas. Jis sveikino gyventojus sulaukusius nušvintant laisvę, ragindamas ramiai laikytis ir visiem sąžiningai eiti pareigas.

Žmonės skaitydami negalėjo tverti džiaugsmu, ir vienas kitą sveikino su laisvės patekėjimu.

— Ir gražumėlis tų lietuviškų kareivėlių... Tai ne tie bolševikų driskiai, — džiaugėsi viena moteris.

— O kurgi juos matei? — pasiteiravo kita.

— Ogi, pilnas mokyklos kiemas. Aš kaip tik iš ten pareinu, — paaiškino pirmoji ir dar pridėjo: — bet neapsiėjo ir be aukų... Mačiau į ligoninę atvežė keturis sužeistus... sako, ir užmuštų esą...

—Vargšeliai... Padėjo savo galvas už mūsų laisvę, — apgailestavo antroji moteris.

Elenutė išgirdusi, kad į ligoninę yra atvežta sužeistų karių, suskubo greičiau eiti. Gal bus kokio darbo atsiradę, — pagalvojo. Ne jos, žinoma, pareiga slaugyti ligonius, tam yra gydytojas, seserys ir slaugės, bet jei ištinka koks reikalas, ji ir nuo ligonių priežiūros neatsisako. Dirbant mažoj ligoninėj, kartais net sunku atskirti, kam kuris darbas priklauso.

Įėjus į ligoninę, tuoj susitiko vyresniąją seserį, kuri, pamačiusi Elenutę, labai apsidžiaugė.

— Kaip gerai, kad, panele, atėjote kiek anksčiau. Mes jau nebegalime susitvarkyti. Gavome keturis sužeistus. Daktaras su seserim Ona vieną jau operuoja, o dar trys laukia eilės. Gal padėtumėte man parengti operacijai kitus?

— Aš mielai, sesute. — Ir Elenutė užsivilkusi chalatą drauge su seserim nuėjo į kambarį, kur ant neštuvų gulėjo trys sužeisti: vienas apriš̌ta galva, antras subintuota koja ir trečias apibintuota krūtine. Jie visi buvo labai jauni, tiesiog paaugliai. Gulėjo ramiai, nors jų veidus žymėjo skausmas.

— Davėme jiems raminančių vaistų, tai dabar jie pusiau miega, — kalbėjo sesuo. — Sunkiausiai sužeistas anas, kurį dabar operuoja. Atvežė visai be sąmonės, taip ir į operacinę nuvežėm. Išviso daktaras abejoja, ar pasveiks, bet, ką gali, mėgina daryti. Svarbiausia, kad labai nukraujavęs. Reikėtų daryti transfuziją, bet kur dabar gausi žmogų, kuris sutiktų duoti savo kraujo.

— Aš duočiau, jei tik galėčiau pagelbėti, — visai nedvejodama pasisiūlė Elenutė.

— Jei nori, aš galiu daktarui pranešti.

— Praneškite. Aš mielai duosiu.

Sesuo nuėjo į operacinę, ir po kurio laiko grįžusi pasakė:

— Daktaras sutinka, jei tik atatiks kraujo grupė. Man liepė padaryti jūsų kraujo analizę.

— Tai prašau padaryti. Aš pasirengusi...

Sesuo paėmė adatą ir rengdamosi paimti Elenutės kraujo, kalbėjo:

— Daktaras sako, kad jo gyvybei išgelbėti vienintelė priemonė kraujo perliejimas. Jei jūsų kraujas tiks, gal dar pasiseks jam padėti.

— Kaip greit paaiškės ar tinka?

— Už valandos mes jau žinosime.

— Kad tik Dievas duotų, kad tiktų, — su tikru nuoširdumu pasakė Elenutė.

Operacija tęsėsi gana ilgai. Pagaliau sužeistąjį nuvežė į palatą, o į operacinę nuvežė kitą ligonį su sužeista galva. Baigus antrą operaciją, daktaras pakvietęs Elenutę pasakė:

— Jūsų kraujas tinka. Jei norite ligoniui padėti, galime daryti perliejimą.

— Aš laiminga, galėdama padėti, ir esu pasirengusi, — apsidžiaugė Elenutė.

— Sesute! Vežkite į operacinę pirmąjį ligonį ir pasirenkite kraujo transfūzijai, — pasakė daktaras.

Viena sesuo su slauge nuvežė ligonį, o kita darė pasirengimus kraujo perliejimui. Kai Elenutė įėjo į operacinę, sužeistojo veido negalėjo matyti. Laikantis atsargumo, kad nesujaudintų kraujo davėjo, buvo užleista drobulė. Ji tik matė iš visų pusių apibintuotą žmogaus pavidalą, ir tas vaizdas liko jos akyse visam tolesniam gyvenimui.

Baigus kraujo perliejimą, daktaras pasakė:

— Panele Elena, jūs padarėte labai kilnų darbą. Galime manyti, kad būsite išgelbėjusi žmogaus gyvybę, kuri jau kabojo ant plauko. Bet tas pradės aiškėti tik rytoj. Dabar, kad savęs perdaug nenuvargintumėte, šiandien daugiau nieko nedirbkite, o eikite namo ir gerai pailsėkite. Kai rytoj ateisite, gal jau ir rezultatai bus matyti.

Ir Elenutė išėjo.

Eidama namo, dar užėjo į bažnyčią ir karštai pasimeldė, prašydama Dievo priimti jos kraujo auką ir išgelbėti nepažįstamo kario gyvybę, kuri, kaip daktaras sakė, kabojo ant plauko. Jai besimeldžiant, saulutei iš už debesio išėjus, virš didžiojo altoriaus Apvaizdos akis skaidriai nušvito ir, rodėsi, žiūrėjo į besimeldžiančią. Ji prisiminė, kad vieną kartą Jonas pasakojo, kai besimeldžiant ir jam panašus reginys apsireiškė. Paveikta ano pasakojimo ir dabartinio vaizdo, ji buvo tikra, kad Dievas jos maldos išklausė.

Išėjusi iš bažnyčios, ėjo tiesiai namo. Motina, pamačiusi neįprastu laiku pareinančią iš darbo, nustebusi klausė, kas atsitiko. Elenutė papasakojo apie matytus sužeistus karius ir, kad vieno gyvybei išgelbėti davė savo kraujo.

— Labai gerai, vaikeli, — pasakė motina, tik kad nepakenktum savo pačios sveikatai.

— Daktaras sako, kad nepakenks, tik liepė gerai pailsėti.

—Tai tuojau atsigulk, o aš eisiu pamelšiu karvę ir duosiu tau šviežio pieno atsigerti.

Ant rytojaus, gerai išsimiegojusi ir pailsėjusi, Elenutė išskubėjo į ligoninę. Labai norėjosi sužinoti, kaip jaučiasi anas ligonis. Kai pasitiko daktarą, jo veidas švytėjo dėl malonaus susijaudinimo.

— Panele Elena, jūsų kraujas stebuklą padarė. Jei niekas nesikomplikuos, už poros mėnesių ligonis galės eiti sunkumų kilnoti.

— Aš labai džiaugiuosi, daktare, tai girdėdama. Aš meldžiausi, kad Dievas jam gyvybę išgelbėtų.

— Jūsų kraujas ir nuoširdi malda tai padarė. Nors pilnos sąmonės dar neatgavo, po sunkios operacijos vis dar duodame raminančių vaistų, bet pulsas normalėja, temperatūra krinta. Tai priduoda vilčių, kad gyvybę išgelbėti pasisekė.

— Aš esu laiminga, jam padėjusi.

— Gal nori savo pacientą pamatyti?

— Mielai . . . Jei tik galima . . .

— Tai prašau su manimi į palatą . . . Jis dar pilnai neatsigavęs, bet žvilgterti galėsi, — eidamas su Elenute kalbėjo daktaras.

Įėjus į palatą, smarkiai pakvipo eteriu. Elenutei net kvapą užėmė. Sužeistasis gulėjo galvą pasukęs į sieną. Kairioji jo ranka ir visas petys buvo aprišti. Slaugė, laikydama rankoj laikrodį, tikrino pulsą. Kai Elenutė užėjusi už galo lovos žvilgterėjo į ligonio veidą, niekas nesuprato, kas atsitiko. Ji staigiai išbalo ir pradėjo alpti. Jei akylus daktaras nebūtų nutvėręs, būtų parkritusi ant grindų.

— Neškime į mano kabinetą, — pasakė daktaras, ir abu su slauge, apalpusią nunešę, paguldė ant sofos.

Daktaras ir subėgusios seserys pradėjo Elenutę gaivinti.

— Jau atsigauna . . . —lyg per miegą Elenutė išgirdo daktaro balsą. — Nemaniau, kad ji tokia jautri . . . Nereikėjo leisti . . . tai mano paties kaltė. Neapsižiūrėjau.

— Elenutė, atmerkusi akis, silpnu balsu paklausė:

— Ar aš sapnuoju? . . .

— Buvai truputį susijaudinusi . . . bet jau praeina, viskas bus gerai, — ramino daktaras.

— Bet ar aš jį mačiau? . . . — ir vėl užmerkė akis.

Padavė šalto vandens, kurio gurkšnį nugėrusi, pradėjo atgauti pilną sąmonę.

— Matei ligonį, kuriam vakar davei kraujo, — nieko nesuprasdamas kalbėjo daktaras.

— Daktare, bet gi tai . . .

— Tai tas patsai ligonis, kuriam vakar davei kraujo, — paaiškino daktaras.

— Bet gi tai mano sužieduotinis . . .

Tik dabar visi suprato Elenutės alpimo priežastį ir daktaras pradėjo ją raminti:

— Jeigu tai jūsų sužieduotinis, matyti, Dievas norėjo padaryti stebuklą. Jūs savo krauju išgelbėjote jam gyvybę, tad reikia tik džiaug-

tis, o ne alpti. Sesute! Atneškite ligos istoriją. Na, matai... Jau esi visai tvarkoj, pulsas beveik normalus.. . Išgąsdinai mus, panele Elena!

Sesuo atnešė ligos istoriją ir daktaras perskaitė:

— Jaunesnysis puskarininkis Jonas Ramūnas. Ar tai tas pats?

— Taip... tai jis... Ar jis pasveiks?

— Gavęs savo sužieduotinės kraujo, tikrai pasveiks, — šypsodamasis atsakė daktaras ir dar pridėjo: — Jūsų kraujas, ne tik jo gyvybę išgelbėjo, bet beveik stebuklingu būdu jam pateko. Na, ir netikėk tu, žmogau, pad pasaulyje yra stebuklų!

Elenutė jau visai atsigavusi pradėjo ramiai kalbėti:

—Ar jis tikrai pasveiks?

—Aš jau sakiau, kad už poros mėnesių galės kilnumus kilnoti. Tą patį galiu pakartoti ir dabar.

— Ačiū, daktare. Ar jis labai sunkiai sužeistas?

— Peties kaulas kulkos peršautas, kuri tik prieš išeinant įstrigo į raumenis. Štai ir kulka, kurią vakar iš ten išėmiau. Galite ją pasilaikyti įvykusio stebuklo prisiminimui.

— Ar leisite, daktare, man vėl jį pamatyti?

— O, ar antrą kartą mūsų nebenugąsdinsi? — šypsodamasis pasakė daktaras.

—Tai buvo tik pirmo netikėtumo įspūdis. Daugiau taip nebepasikartos.

— Jei taip, tai galėsime nueiti.

Palatoje jie rado seserį. Daktaras paklausė, kada paskutinį kartą leido vaistus. Išgirdęs atsakymą, kiek pagalvojęs, pasakė:

— Turėtų greitai nubusti.

— Ar aš galėsiu su juo pabūti, kai jis pabus? — paklausė Elenutė.

— Tik labai trumpai. Jo dar negalima perdaug varginti.

Po kurio laiko ligonis atsibudo ir pravėrė akis. Elenutė atsiklaupė prie lovos, paėmė jo sveikąją ranką ir prispaudė prie savo veido. Ligonis pažiūrėjo į ją kiek apsiblaususiu žvilgsniu ir prakalbėjo:

— Elenute?... Mane labai spaudžia... — pasakė ir tada vėl užmerkė akis.

—Branguti!... Mes viską padarysime, kad tik tau būtų lengviau.

Sesuo atnešusi suleido vaistus. Jonas vėl pramerkė akis ir jo žvilgsnis sustojo ant Elenutės veido. Ilgai žiūrėjo lyg norėdamas kažką prisiminti ir tada vėl prakalbėjo:

— Tu, Elenute?... Kur aš esu?... — vėl užmerkė akis ir, atrodė, kad užmigo.

— Dabar bus geriau, jei mes jį paliksime, ir jis kiek pamiegos. Kai atsibus, galėsime vėl užeiti. Eikime į mano kabinetą ir ten kiek palauksime, — pasakė daktaras.

Norėdamas Elenutę išblaškyti, daktaras stengėsi kalbėti apie visai pašalinius dalykus, neliesdamas ligonio būsenos. Jiems besikalbant, slaugė pranešė, kad ligonis vėl atsibudo. Visi nuėjo į palatą. Jonas jau buvo atsibudęs ir žiūrėjo kažkur į lubas. Pamatęs Elenutę, tuoj prašneko:

— Kur tu buvai, Elenute?... Aš tavęs taip ilgai laukiau...

— Aš čia, branguti.

—O kur aš dabar esu?

—Sonetų ligoninėj, tu truputį sužeistas.

— Mane labai spaudžia...

— Nustos, branguti. Tik truputį kantrybės.

— Aš pakentėsiu... bet paskui... — nebaigė sakinio ir vėl užmerkė akis.

Elenutė klūpojo prie lovos neatitraukdama nuo Jono veido savo akių. Daktaras patarė visiem išeiti, paliekant ligonį ramybėj. Koridoriuje Elenutei pasakė:

— Būkite rami! Simptomai geriausi, kokių tik galima laukti. Patariu šiandien eiti namo ir gerai pailsėti, kad vietoj vieno ligonio mums netektų dviejų slaugyti. Rytoj kai ateisite, rasite visai kitą vaizdą ir jau galėsite pasikalbėti. O dabar, su Dievu, iki rytojaus, — palengva vesdamas Elenutę prie durų, kalbėjo daktaras.

Ant rytojaus Jonas atsibudo jau su aiškia sąmone. Tik niekaip negalėjo atsiminti, ar jis sapnavo, ar matė tikrai Elenutę. Pamatęs prie lovos budinčią slaugę, paklausė:

— Kur aš esu?

— Jūs esate Sonetų ligoninėj.

— Ar aš sergu?

— Jūs truputį sužeistas, bet greit pasveiksite.

Dabar Jonas lyg per sapną prisiminė, kaip jis bėgo su draugais pirmyn, kaip jam kažkas smarkiai įdūrė į petį ir kaip jis nugirdo skyrininko Morkausko balsą, kad būrininkas Ramūnas žuvo. Po to viskas pavirto migla ir jis tartum nuriedėjo kažkur į pakalnę.

— Ar čia buvo Elena Širvydaitė? — paklausė slaugę.

— Buvo. Ji čia dirba.

—O kur ji dabar?

— Ji greit ateis.

— Ar Sonetuose bolševikų nėra?

— Jau trečia diena, kaip juos išvarė. Dabar jau čia laisva Lietuva!

Jiems bekalbant įėjo Elenutė ir daktaras.

— Na, jaunuoli! Kaip sveikata? — paklausė daktaras.

(nukelta į viršelių 3 psl.)

"Pradžioje buvo Žodis"

VILIUS BRAŽĖNAS

Anot to lietuviško grandinio, prigriebto dėl nepastabumo ir generolo nepasveikinimo: — "Ponas Generole! Jeigu mes, viršininkai, tarp savęs ginčysimės, ką gi tie eiliniai pasakys?!..."

Tad ir man, atsargos (net ne kadro) jaunesniajam leitenantui, nesutikti su generolu lyg ir nelabai tiktų, nustatyta tvarka. Ypač, kad brig. generolas Stasys Dirmantas yra dar ir mano buvęs profesorius.

Tačiau, kaip vyskupai, kunigai, seselės ir net pats popiežius nėra mums visiems autoritetai karinės strategijos ir Šiaurės Vietnamo bombardavimo srityje, taip ir generolai, nebūtinai turėtų būti laikomi neklaidingais geopolitikos, psichologinio karo, šaltojo karo, ar politinės laisvės kovos klausimuose. Mano manymu, KARIO 1968 metų 1 nr. paskelbtoje kalboje gen. Dirmantas kaip tik daugiausia ir lietė tas sritis.

"Tokios mūsų dabartinės, neva, 'kovos' mūsų priešas nebijo". Tiesa, kad dabartinės "neva kovos" nebijo, jei kova tik šokiais ir dainomis bei operų pastatymais apsiriboja. Tuos dalykus ir pats mūsų priešas pavergtoje Lietuvoje kol kas puoselėja ar bent toleruoja. Bolševikai net mūsų tremties dailininkams parodas suruošia. Tačiau, kita kalba yra su peticijomis, kongreso rezoliucijomis, demonstracijomis ir panašiomis, viešąją opiniją formuojančiomis, kovos priemonėmis. Jeigu priešas jų nebijo, kodėl tad bando jas stabdyti, kodėl puola ir šmeižia jų vykdytojus, kodėl siunčia savo agentus visuomenei suskaldyti, kodėl bruka "ryšius su kraštu" kaip priemonę pavieniams veikėjams burnas užčiaupti? Kodėl Amerikos liberalų spauda, TV ir radijas, sąžiningai einą Sovietų klapčiuko pareigas, taip nuosekliai nutyli ir slopina mūsų bandymus eiti su sava byla į viešąją opiniją? Kodėl Sovietai, jei ne tiesioginiai, tai bent per savo pusbernius Washingtone, suparaližavo mūsų veiksnių veiklą iki tokio laipsnio, kad mes net bijomės viešai pasirodyti esą antikomunistai ir antisovietai? (Turiu omeny "Gedulo Dienos" Spalio revoliucijos proga ir "Komunizmo teismo" šį vasarį skandalą.)

Nors ir sutinku su gen. Dirmantu, jog "Laisvės niekas nedovanoja. Laisvę tenka atkovoti", — randu reikalo pridurti, jog šiais laikais ir čia yra išimčių. Ryškiausia — Indija — galutinai ne ginklu, bet psichologiniu, politiniu ir viešosios opinijos ginklu atgavo laisvę. Pusė Afrikos naujųjų "valstybių" ir "tautų" laisvę atgavo veik jos neprašę, net nežinodami, kad toks dalykas išviso yra... Jie net nei šokti, nei dainuoti, nei demonstruoti, nei piketuoti nespėjo: geopolitinė padėtis ir tarptautinio psichologinio karo svarstyklės pakrypo jų linkme, ir jie, norėjo ar nenorėjo, turėjo tapti "nepriklausomi"... Tačiau, prieš tai kas tai, kur tai rašė, kalbėjo, agitavo, protestavo ir varė propagandą.

Todėl ir gen. Dirmanto posakis, jog " ..dabar jau netokie laikai, netokie mūrai, netokie ginklai..." teisingas, tik nebūtinai ta prasme, kuria jis tą pareiškimą padarė. Teisinga, jog "Žino tai ir dabar Vietname kariauja jauni lietuviai." Jie žino, pagaliau, jog jų ginklai ir jų pastangos gali nueiti niekais, jeigu nauji ginklai (žodžiai, raštai, riaušės, demonstracijos) atneš priešui laimėjimą Amerikos gatvėse, kongreso salėse, laikraščių skiltyse, bažnyčių sakyklose, universitetų koridoriuose. Generolas Wedemeyeris Kinijoje, gen. McArthuras Korėjoje, gen. Pattonas Europoje buvo sustabdyti ir "nuginkluoti" ne priešo ginklo jėga, bet rašyto ir kalbėto **žodžio**, paveikusio žmonių galvoseną, jėga. Kad "plunksna yra galingesnė už kardą" ryškiausiai buvo pademonstruota Kinijoje, 1948 m., kur gen. Marshallis pasigyrė vienu plunksnos pabraukimu nuginklavęs 10 Čiangkaišeko divizijų. Jis tą parašą, sustabdantį JAV pažadėtą municijos pristatymą nacionalistų kariuomenei, padėjo po to, kai N.Y. Times ir kitų liberalų laikraščių prokomunistiniai rašeivos išpylė statines raudono rašalo laikraščių ir knygų puslapiuose. Panašiu būdu ir Castro į sostą įkeltas tapo — per N.Y. Times rašalą. Taigi — "netokie laikai, netokie mūrai, netokie ginklai"...

Deja, Lietuvos atveju generolas greičiausia yra teisus, kad "be tikros, ginklo jėga kovos, laisvė tautai nebeatgaunama". Mūsų tautai dar kartą teks pralieti kraują už laisvę, kas jau dalinai šiandien vyksta Vietname. Tačiau gaila, kad jis nepasidaro išvados iš pačios, mano manymu, svarbiausios jo kalboje minties: "PROTINGAI PRADĖTI KOVĄ REIKIA SĄLYGŲ."

Žodyje — SĄLYGŲ — glūdi visos mūsų dabartinės kovos esmė ir prasmė, bei tikslas, tos kovos, kurią generolas, lyg ir pašiepdamas, "kova" vadina. Mūsų kova šiandien yra ar bent turėtų būti tų SĄLYGŲ sudarymas. Gaila, kad dažnai, net perdažnai, ji yra ne kova, o tik "kova". Tačiau be jos nebus sąlygų "protingai pradėti kovą", nebus sąjungininkų, nebus draugų, kurie žinotų apie Lietuvos bylą ir lietuvių tautos laisvės siekimą, nebus kas mūsų karius ginklais aprūpintų, nors ir geriausias ginkluotos kovos studijas ir planus turėtume. Ko gero, kovos dvasia, tiktai beplanuojant ir planus bebraižant išgaruotų, kad ir ginklai ne ką bepadėtų.

Pirmoji ir pagrindinė sąlyga yra sovietijos sunaikinimas.

Pagaliau, ne tik tiesa, jog "Laisvės niekas nedovanoja", tačiau taip pat yra tiesa, ką American Legion šiemet savo veiklos šūkiu pasirinko, būtent, kad "Laisvė neišlaikoma veltui" (Freedom is not Free). Pagaliau — ir mūsų žuvusieji paliko mums įspėjimą: **"Tas nevertas laisvės, kas negina jos"**. Kol mes galėsime turėti sąlygas protingai pradėti kovą ginklo jėga, mums reikės stipriai padirbėti **laisvę laisvajame pasaulyje išlaikyti** ir apginti, kad nepraradus ir paskutinės priešpuolio bazės. Tas pat priešas, kurs okupavo Lietuvą ir atplėšė mus nuo mūsų namų, tiesia savo kruvinas rankas į mūsų naujuosius namus. Net grąsina mūsų pačių ir mūsų šeimų gyvybėms. Jeigu mes gerai neapsižvalgysime aplinkui ir nepasidarysime realių ir atitinkamų išvadų, gali prisieiti savo ginkluoto karo sudėtingus planus panaudoti lauželiui pasišildyti Aliaskos koncentracijos stovyklose.

Mums nevalia šaipytis iš pačių moderniškiausių ir šiandien mums prieinamiausių ginklų: — peticijų, rezoliucijų, pamfletų, atsišaukimų, demonstracijų, konkretaus darbo rinkimuose, laiškų spaudai ir kongresmanams. Ne tik šaipytis, bet ir stovėti nuo tokio darbo nuošaly nevalia. Kariai privalėtų vadovauti tai kovai, kuri siekia Lietuvos ginklo jėgos kovai sudaryti sąlygas. Ypač karininkai, paruošti vadovavimui, privalėtų būti mūsų ir dabartinės kovos vadais. Nes kova jau eina, kaip minėjau, už tai, ar mes turėsime progą kovoti, ar mes turėsime valią kovoti. Karas vyksta jau šiandien, čia, dabar. Priešas tai supranta, reikia ir mums suprasti. Komunistų startegai yra stiprioje kiniečių stratego Sun Tzu įtakoje, kuris 500 metais prieš Kristų savo knygoje KARO MENAS rašė:

"Kovoti ir nugalėti laimint visus mūšius nėra augščiausia strateginė

Kelios mintys prie gen. prof. S. Dirmanto viešai tarto žodžio lapkričio 19 d. 1967 m. Čikagoje prie paminklo žuvusiems kovoje dėl Lietuvos laisvės, tilpusio KARYJE #1, sausio mėn. 1968 m.

tobulybė; augščiausia tobulybė yra palaužti priešo pasipriešinimą be kovos".

Labai apgailėtina, jog, atrodo, mūsų priešas gali pasigirti laimėjimais ir čia. Ypač gaila, jog kariai nesiima sau uždavinio ne tik savyje, bet ir visuomenėje padėti **lietuvių tautai savitą kovos dvasią išlaikyti**. Mane ilgam pritrenkė (berods 1961 metais) vieno mūsų generolo padarytas pareiškimas Clevelande, jog "KARIŲ RAMOVĖ nėra kovos organizacija"... Liūdni kariuomenės šventės minėjimai, kur kalbėtojas skatina karius ir KARĮ tik rinkti istorinę medžiagą apie Lietuvos karius, o kalboje vengia net paminėti žodį "kova". Nuvilia karių susirinkimai, kur kariai nostalgiškai žiūrinėja skaidres iš praeities, o nieko nekalba nei apie dabarties kovą, nei apie ateities siekius, išskyrus šabloniską "viltį, jog Lietuva vėl bus laisva"...

Džiugu, kad gen. Dirmantas rado reikalo ir drąsos, stovėdamas prie paminklo, atsakyti — "NEUŽTENKA" — į savo paties pastatytą klausimą: "ar tokios žemiškos pagarbos gan pigus pareiškimas yra bent kiek pakankamas jų, karžygių—didvyrių, kilniai aukai atlyginti?!..."

Tiesa, kad NEUŽTENKA! Tačiau norėtųsi, kad jis būtų pasakęs, jog:

— Šiandien ir šią valandą vyksta karas dėl Lietuvos laisvės!

— Karo metu paminklų — kokios rūšies jie bebūtų — statyti neturi laiko tie, kurie yra užsiėmę kova!

— Tie, gi, kurie šiandien nekovoja bent mums šiuo metu prieinamomis ir įmanomomis priemonėmis, neturi teisės net prisiartinti prie didvyrių paminklų!

Atkreiptinas dėmesys ir į kitą generolo mintį, kuri daug tiesos pasako apie dabartinę mūsų sielos būseną: "Ligšiolinė nekovinga kova įrodo: jie netiki" (realios ginkluotos kovos neišvengiamybe).

Posakis **"nekovinga kova"** tiksliai apibūdina mūsų ligšiolinę **organizuotą** kovą, o taipgi parodo, jog ir pats gen. Dirmantas tiki ir mano, jog galima **kovinga** kova. Karių uždavinys ir būtų sužadinti, organizuoti ir vesti KOVINGĄ KOVĄ, kuri sudarytų sąlygas tikrajai ginkluotai kovai. Gi ginkluotai kovai planuoti šiame kare, kaip ir kiekviename kitame, nereikia mūsų visų: tam pakaks kelių genštabistų. Neleiskime visiems potencialiems kovotojams pasislėpti už planavimo stalų. Visi kiti — kovokime plunksna, kovokime žodžiu. Nes — "Pradžioje buvo **žodis**" (Iš šv. Jono Evangelijos).

Kolizėjus ir maudyklės neapsaugojo Romos

BALTYS

Kalbant ar rašant apie prieš 50 metų įvykusį nepriklausomybės atstatymą, mūsuose užakcentuojama, kad savanoriai, sakytum, atėjo, kraštą nuo priešų išvadavo ir vėl dingo. Arba, 1945-52 metų priešokupacinis pasipriešinimas: — partizanų prisirinko miškuose ir iš ten jie vedė kovą, o paskui ir vėl dingo. Ir taip, nuolat kartojant, jau apsipratom su mintimi, kad atėjus metui, vėl kas nors susirinks, atstatys jau dabar lyg ir apspręstas valstybės sienas, o mums beliks tik suorganizuoti policiją judėjimui tvarkyti, demokratiniu būdu išsirinkti vyriausybę ir puoselėjant kultūrines vertybes, ramiai tęsti nepriklausomą gyvenimą.

"Oficialioji paminklo paskirtis, nusakyta jo pavadinime: — Prisiminti, pagerbti, bet kokiose aplinkybėse kovojusius, nukentėjusius ir kritusius kovoje dėl Lietuvos žmonių laisvės." (S.D.).

Tikiuosi, kad rasis kas pilnai nusakys platesnėje studijoje tautų ir valstybių nepriklausomybės išlaikymo pagrindinius reikalavimus nūdieniniam pasaulyje; trumpai gi tariant, prisimenam ir pagerbiam, ne vien kovojusius Nepriklausomybės atstatymo metais, prie Jezno, ar Radviliškio, ten kritusius, sužeistus, bet ir dėl Lietuvos žmonių laisvės aukojusius save, savo darbą, pastangas, nežiūrint kokiose aplinkybėse.

Paskutinis eksperimentas, 1967 metų birželio mėn. 5-10 dienomis, žydų arabų konflikte, klasiškai įrodė, kad pati viena kariuomenė, nežiūrint jos skaičiaus ir modernaus apginklavimo, be visos tautos dalyvavimo ir pastangų, negali pilnai įvykdyti jai skirtų uždavinių (žiūr. KARYS #9, 1967 m. "Šešių dienų karas Artimuose Rytuose"). Ir mūsų pačių tautos istorija mus moko, kad vieningos visos tautos pastangos sutelktos vienam bendram tikslui duodavo lauktas išdavas. Trumpai žvelkime: šimtmetinės rusų okupacijos nusikratymas buvo visuotinų tautos pastangų išdava. Kad ir maža kultūrininkų saujelė, formavo nepriklausomybės atstatymo idejas, atkūrė istorinę tautos nepriklausomybės praeitį; jų idejas knygose ir laikraščiuose išspausdino spaustuvininkai, platino knygnešiai, visi skaitė ir kitus mokė rašto ir tie skleidė idejas patys pramokę skaityti. Tuo būdu, tautoje išaugo supratimas reikalo būti nepriklausomais ir atėjus metui, "bet kur, bet kada, bet kokiose aplinkybėse", bet kokiomis priemonėmis, kaip kas išmanė, kovojo, tą kovą palaikė ir aukojosi bendram tikslui — Lietuvos žmonių laisvei.

Kaip 1918-20 m., taip ir 1945-52 kovų metais, lietuvių tautos sūnūs ir dukterys kovėsi už savo ir visos tautos interesus, ne atsitiktinai, — mūsų karžygiai buvo pačios tautos išugdyti, ir kiekvienas pasirinko kovos būdą pagal savo išmanymą ir aplinkybes. Savanoriams, kariams ir partizanams teko sunki ginklo kovos našta; kovojančių ginklu aprūpinimas ir visokeriopa parama, buvo likusios tautos dalies uždavinys. Kova ginklu yra paskutinė priemonė todėl ir karių atsakomybė prieš tautą ir pačius save yra didžiausia, nes nuo kovos pasekmių priklauso valstybės likimas. Tačiau, tas nereiškia, kad likusi tautos dalis atpalaiduojama nuo tos pačios atsakomybės, nes kova už būvį yra ne vien tik, tam tikrą uniformą dėvinčių asmenų, bet visos valstybės, visų žmonių reikalas.

"Kolizėjus ir maudyklės neapsaugojo Romos, vien kultūros centrai neapsaugos Amerikos. Mums reikia stiprios krašto fizinės jėgos išugdytos augšta kultūra, stipriu ekonominiu pagrindu, kad saugiai, be agresinės išorinės įtakos, galėtume ugdyti ir vystyti savas dvasines ir medžiagines vertybes" (J. C. Rowan, **The Day of Tomorrow**). Mums, esantiems laisvuose kraštuose, senai reikėjo "... tikros, realios ginklo kovos" (S.D.) idejų, kurias galėtume gvildenti, kaip ir visas kitas valstybės atstatymo sritis, nes fizinė jėga atėjus metui bus "... neišvengiamybė Lietuvos laisvei atsiekti..." (S.D.). Ši neišvengiamybė buvo ir pasiliks ne vien karių, bet visos tautos ir pasisekimas priklausys, kaip ir 1918-20 metais, kaip tauta bus šiai neišvengiamybei parengta. Kiekvieno lietuvio pareiga, kaip buvusi taip ir pasiliks, pagal išgales ir turimas aplinkybes ruošti, ugdyti ir vykdyti visas galimas priemones Lietuvos nepriklausomybės atstatymui.

Prof. gen. S. Dirmantą tenka pasveikinti pareiškusį viešu žodžiu vieną iš svarbiųjų nepriklausomybės atstatymo idejų, kuri daugelio, su tam tikra baime, buvo puoselėjama, bet neišdrįstama viešai pareikšti, nes mūsų krašto pavergėjų ir dalies laisvajame pasaulyje esančių kultūrininkų ta ideja buvo ir tebėra piktnaudojama kaltinant ir šmeižiant karius dėl nepriklausomybės praradimo. Tačiau "protingas mokosi iš praeities klaidų. Savo ir priešo" (S.D.), todėl ir mes "būkime protingi" (S.D.) ir nepalikime užmarštyje mokslininko ir kario patiektos idejos, bet pradėkime ją realizuoti.

Sveikatos ir ištvermės prof. gen. S. Dirmantui.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.,
Racine, Wisc.

ALGIRDAS BUDRECKAS

Auksinė sukaktis

Lietuva — brangiausias žodis,
Liepsnoki mūsų širdyse.
Mylėki kraštą savo bočių
Ir būk lietuviu visada.
Istorija juk primena kas buvo,
Privalom iš jos pasimokint.
Turėjom bočių mes didvyrių,
Šiandien yra diena juos prisimint.

Šauliai, didvyriai savanoriai,
Kurie nebojo nei mirties
Visi jie stojo gint tėvynės,
Dėl mūsų krašto ateities!
Nepriklausomybės akto signatarai,
Jie skelbė laisvę Lietuvos.
Auksinę sukaktį dabar minim,
Nuo pasirašymo dienos.

Stiprybę semkim iš didvyrių,
Nors ir gyvybę mums kainuos.
Būkim signatarais kenčiančios tėvynės,
Dirbkim dėl laisvės Lietuvos.

Čikaga, 1968 metai —
Nepriklausomybės Akto auksinį jubilėjų minint.

LAISVĖ TURI RŪPĖTI KIEKVIENAM

(Ištrauka iš š. Algirdo Budrecko pasakytos kalbos per S. Barcus radiją Vasario 16 proga)

Lietuvos geografinė padėtis per amžius lietuviams buvo nelemta. Nuo neatmenamų laikų mūsų kraštą nuolat puldavo kaimynai. Visų jų norai buvo mus užgrobti. Ir šiandien mūsų kraštas yra jų auka. Todėl, lietuvis nuolat kovojo dėl laisvės ir dabar jam lieka tą nelemtą pavergtojo dalią nešti.

Dabar ir vėl minime Vasario 16-tosios šventę. Ši šventė yra mums brangi, nes tą dieną lietuvis atgavo nepriklausomybę. 1968 metai mums lietuviams yra ypatingi, — minime 50 metų Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo sukaktį. Tai pusšimtis metų — Auksinis jubilėjus. Todėl laisvas išeivijos lietuvis su didžiausiu respektu mini ir švenčia šią sukaktį.

Vasario 16-tosios Aktas yra išdava mūsų tautos valios atkurti nepriklausomą Lietuvą. Nepriklausomybės akto signatarai buvo pirmieji šios valios išreiškėjai, o tos valios vykdytojai buvo mūsų garbūs šauliai, kariai ir savanoriai.

Minėdami šią mums brangią šventę turime prisiminti mūsų garbingus patriotus, kurie mums tą laisvę atkovojo ir pareikšti jiems didžią pagarbą, o tuo pačiu sustiprinti pasiryžimą eiti jų pėdomis.

Lietuviui, esančiam laisvajame pasaulyje, Vasario 16-tosios šventė turi būti brangiausia, nes mūsų broliui savoje tėvynėje šią šventę švęsti yra uždrausta. Todėl mūsų lietuvių išeivijoje, ši šventė turi būti minima susikaupimo ir pasiryžimo ženkle.

Lietuvos laisvė turi rūpėti kiekvienam laisvojo pasaulio lietuviui, todėl visi ja turime rūpintis, dėti visas pastangas, kad lietuvybė užsie-

nyje neužgęstų, o ypač mūsų jaunosios kartos eilėse.

Visa kas įvyko ir kas šinadieną vyksta mūsų tėvynėje turi būti visam pasauliui žinoma, todėl kiekvienas lietuvis gyvenantis laisvajame pasauly privalo būti savo krašto ambasadorius.

Ne ideologinės partijos, bei jų įsitikinimai, bet tėvynės meilė ir jai prisirišimas turi vyrauti mumyse, o ta patriotiškumo liepsnelė turi rusenti ir neužgęsti kiekvieno lietuvio širdyje. Visa tai reikia skiepyti ir mūsų jaunimui, nes jis yra mūsų tolesnis ramstis. Todėl privalome savo atžalyną tinkamai paruošti ir dėti visas pastangas kad jis išliktų lietuviškas.

Lietuviai daug tūkstančių metų gyveno prie Baltijos jūros ir tos teisės niekas negali iš jų atimti. Šiandien Afrikos tautelės ir tos gauna nepriklausomybes, kurios niekad neturėjo nei savos valstybės, nei istorijos, nei kultūros... Todėlei, mes visam pasauliui skelbkime ir apeliuokime, o teisė ir teisingumas ras atgarsį.

Su šia švente, kartu švenčiame ir Lietuvos karalystės įsikūrimo minėjimą — 715 metų Lietuvos valstybinio gyvenimo.

Vien verkšlenimais dėl mūsų tėvynės laisvės netekimo mes daug ko neatsieksime ir nerasime daug draugų, bet labiau juos užimponuosime ir suįdominsime, jei jiems parodysime kaip sena yra mūsų tauta, jos valstybė, istorija, kultūra ir t.t. Šiandien daugelis Amerikos universitetų domaujasi lietuvių kalba ir ją net dėsto. Lietuvių kalba yra skaitoma motina daugelio kitų kalbų. Tuo istoriniu minėjimu atkreipsime dar labiau dėmesį ne tik viso laisvojo pasaulio, bet kartu įsigysime dar ir daugiau draugų.

MIŠKO BROLIO KRAUJAS NEVELTUI PRALIETAS

Jurgio Jankaus "Peilio ašmenimis", trijų veiksmų drama, skirta 1918 - 1968 metų sukakčiai paminėti, vyksta apie 1950-52 metus. Tada lietuvių tauta, priešindamasi ginklu rusų okupacijai, laukė, kada "Vakarai ateis pagelbon..." Kai išlaisvinimo viltis nutolo, o ginklo kova pasidarė "paprastas žudymas, kuris nebe laisvę neša, bet gyvenimą sunkina...", kovojančių "galvosena pasikeitė". Apsispręsta "užsidarinėti ir laukti. Ir neišeiti, nors ir kažin kas darytųsi. Laukti kentėjime. Laukti neteisybėje... Laukti aušros, kai naktis vis labiau temsta. Laukti, laukti..." Su prarastos vilties aimana "Visa tauta pavargo. Kaip našlaitė išvaryta į kelią, kuriam galo nematyti." Bet žuvusieji nelygioje kovoje, iš nevilties agonijos, paskatina išlikusius keisti kovos būdą, eiti į "sunkesnę kovą... tikint, kad rytoj ateis šviesa, ateis laikas be išdavimo." O dabar, eiti "...gyveniman per melą, per apsimetimą. Bendradarbiauti su melu ir pasilikti savo teisybės pusėje." Kai miške slėptis pasidarė nesaugu, reikia eiti į apgaulingą gyvenimą, nes "...turim augti patys ir auginti savo vaikus taip, kad būtų kietesni už titnagą ir gudresni už velnią. Tada būsim gyvi ne kaip žmonės bet kaip tauta."

Kai po atkaklios kovos vieni miršta be prasmės, kiti traukiasi iš aktyvios kovos lauko nepasiekus tikslo, nes "...skęstančio šauksmas viduryje vandenyno..." lieka neišgirstas, mirusieji nenuskendo viduryje vandenyno "...jie nuskendo tautos palikiman, iš kurio kovos atminimai kils, kaip kyla pavasario drėgmė iš žemės." Drėgmė, kuri "...daigina sėklas net tokias, kurios žemėje daugelį metų yra išgulėjusios... Be prasmės nė vienas nemirėm..." Žuvusieji kalba iš anapus, "kas žuvo už savo kraštą, gyvens per amžius. Kol mūsų kapai bus gyvi jūsų vaikuose, tauta bus gyva... Mes atidavėm savo dalią kokią turėjom, jūs atiduosit savo..." kad gyvendami "...ant mūsų kapų augintumėt dinamitą, kuris atėjus momentui sprogtų kaip atominė bomba, ne sunaikinimui, bet kaip pumpuras pavasarį... gyvenimui." Dėl keitimo kovos būdo pasilikusius drąsina sklindąs iš Nežinomo Partizano kapo aidas "...tegu teisia tie, kurie kraujo į samanas nelašino. Jiems taip nesunku nežinoti ką daro..." Kovos tikslas pasilieka tas pats, tik jis "...nutolo į nebesulaukimo žemę." Einant į naują kovos būdą, tikslas "...išmokti išlaukti... praradime neprarasti... ištverti ir čia, ir Sibire, ir Kazachstane..."

Tokioje dvasioje, tartum prologu, prasideda dramos pirmasis veiksmas, kambaryje kuriame "nematyti nė mažiausio bruožo, kad čia gyveną, jeigu apskritai kas gyvena, turėtų planų pasilikti kitai dienai," ir lyg simboliškai, visi trys dramos veiksmai vietos nekeičia. Kaip įžangoje taip ir dramos pabaigoje gyvųjų sprendimus ir darbus lydi žuvusiųjų dvasia — kai pasijunta toki apleisti, "lyg gyvo žmogaus nebūtų, tik vienas didelis nerimas... iš brolių kapų kyla stiprybė ir pripildo širdis...kaip gyvybė, kuria alsuoja visa žemė pavasarį... ir nauja Lietuva iš jų išdygs, kaip žalias daigas... ir niekas, niekas jos augimo nesulaikys."

Baltys

REZISTENCIJA

Griaudžia Stalino vargonai,
Dūmai saulę dengia.
Iš Rytų pavojai
Kraštui žūtį rengia...
Broliai pasitarę
Šautuvus užtaisė,
Į slėptuvę ėjo
Pasitikt kaliausę...
Miškas, liūnas sudrebėjo
Nuo gynėjų salvių.
Raudonieji nusivylė
Stalino pasauliu...

Antanas Rasa

DRĄSŪS LIETUVIAI VIETNAME

Kovose su Vietkongo bandomis prie Saigono kovo 15 buvo sužeistas medikas **Saulius Šventoraitis** iš Brooklyno, ramovėno Vytauto Šventoraičio sūnus. Pareigingai gelbėdamas savo kuopos sužeistus karius, Saulius buvo peršautas vietkongiečio kulkosvaidžio kulkos per krūtinę. Dabar narsusis lietuvis karys gydosi Tokio ligoninėje, Japonijoje.

Kovo 8 d. Khe Sanhe, marinų bazėje, komunistų apsuptoje ir atkakliai ginamoje, buvo sužeista amerikiečių ir lietuvių laikraščių ir Laisvės Žiburio radio Brooklyne korespondentė **Jūratė Kazickaitė**.

Jai apklausinėjant du karius, komunistų minosvaidžio sviedinys smogė greta jų, sunkiai sužeisdamas drąsią lietuvaitę ir nukaudamas jos apklausinėjamuosius.

Jūratės tėvai gyvena New Rochelle, prie New Yorko.

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

Šauliškuoju keliu

Minėdami Vasario 16-tos šventę, svetur gyvendami, lietuviai stovi prie kryžkelės, kur yra du keliai: vienas patogus lengvas eiti, tai nutautėjimo, o antras sunkus, tai lietuvybės. Mes šauliai esame pasirinkę ne lengvąjį nutautėjimo, bet sunkųjį lietuvybės ir aukos kelią. Todėl Vasario 16-toji atneša mums ne klausimą, kuriuo keliu eiti, bet negailestingą sąžinės sąskaitą, kaip tiesiai ir kaip tvirtai žengėme jau pasirinktuoju.

Tikrojo šauliškumo dvasia yra kovingumo dvasia, ir todėl pats pirmasis ir gyvybinis mūsų sąžinės sąskaitos klausimas yra šis: ar nepraradome atkaklaus ryžto, ar dar tebesame kovotojai, Tėvynės dvasios saugotojai ir Tautos kariai?

Pats likimas, pats gyvenimas šauliams uždėjo pareigą būti tautos aukuro sargais. Mes esame tautos aukuro sargais. Mes esame tautos dalelė. Tauta iš mūsų reikalauja tvirtų, darbščių, idejinių tautiečių. Dėkime pastangas, kad tokiais būtume.

Kad Šaulių Sąjunga amžiais būtų gyva ir veikli, reikalinga į Sąjungą subūrti jaunąją kartą ir įtraukti ją į šaulišką veiklą. O tą padaryti galima jeigu visi šauliai dės pastangas.

Tegul šie Lietuvos Nepriklausomybės 50-ji Metai būna atžymėti stipria šauliška veikla.

(Iš ČVDK šauliams aplinkraščio)

Kuopos Valdyba

Dalis prisiminimų apie Sofiją Čiurlionienę

1929 metų pradžioje S. Čiurlionienė, V. Europos pavyzdžiu, ėmė organizuoti Lietuvos Mergaičių Bičiulių Draugiją (*Amies de la jeune fille*). Nuo tos draugijos įsisteigimo dienos, iki kol ją likvidavo bolševikai, ji pati jai pirmininkavo, o man teko būti valdybos nare ir atstovauti tą draugiją Lietuvos Moterų Taryboje. Be oficialių valdybos posėdžių, ar draugijos organizuojamų platesnių subuvimų, man dažnai tekdavo lankyti Čiurlionienę ar bent tartis su ja telefonu. Teko ją arčiau pažinti ne tik kaip gabią visuomenininkę, bet ir kaip nuoširdžią draugę. Be eilinių draugijos reikalų aptarimo (buvau jos sekretorė) su Čiurlioniene kalbėdavomės apie jos kūrybą (dažnai tai buvo apie "Dvyliką brolių juodvarniais skraidžiusių"), apie jos įvairius vertimus, apie darbą Lietuvos universitete, apie jos keliones, kurių metu ji dalyvaudavo Mergaičių Bičiulių draugijos ar kituose tarptautiniuose kongresuose. Kada 1930 m. važiavau į Tarptautinį Moterų Kongresą Vienoje ir sekančiais metais — į Augštąjį Mokslą Baigusių Moterų (*University Women's Clubs*) suvažiavimą, JAV (Wellesley, New Yorke ir Bostone), Čiurlionienė, o ne kas kitas, padėjo man susirankioti visas tokių kongresų dalyvėms reikalingas informacijas apie Lietuvą, išmokė mane ten prisilaikomo etiketo, padovanojo man tautinius drabužius: —"Tik tu juos dėvėk kiekvienai progai pasitaikius ir tuo patrauk dėmesio mūsų Lietuvai!"

1930 metais S. Čiurlionienė pradėjo dalyvauti Lietuvos delegacijoje prie Tautų Sąjungos ir dažnai ilgesniam laikui išvažiuodavo Šveicarijon. Iš ten parsiveždavo naujų idejų visuomeniniam darbui, ypač jaunimo organizacijoms, bei jų spaudai. Tais pačiais metais persiorganizavus Skautų sąjungai ji buvo paskirta jų seserijos vade. Čia susidarė dar platesnė dirva mudviejų bendravimui. Nors aš tuomet nebuvau dar skautė, tik globojau Fredos Sodininkystės mokyklos skautų ir skaučių būrelius, ji kartais mane pakviesdavo į skaučių vadovių pašnekesius—arbatėles. Ji mokėjo sudaryti nepaprastai jaukią šeimynišką nuotaiką, iškeldavo jaunimą liečiančias ar jį dominančias temas, ypatingai pabrėždama mergaitėms moteriškumo svarbą. Kalbino visas, kas tik su-

geba, bendradarbiauti mergaitėms skirtuose periodikos leidiniuose. Kartu pati mezgė ir mokė mus megsti tinklines užuolaidas tautodailės motyvais. Dalyvaudama skaučių stovyklose mokė mergaites jaukiai įsitaisyti miško buveinėje, paruošti geresnį maistą, iškepti įmantresnį pyragą stovyklos sąlygose, suteikti savo aplinkai daugiau grožio bei moteriško nuotaikingumo.

Paskutinį kartą mačiau S. Čiurlionienę prieš apleisdama Lietuvą. Radau ją gulinčią po širdies priepuolio. Negalavo jau keletą metų, bet, be jos namiškių ir daktaro, mažai kas apie tai žinojo. Ji buvo tvirtai pasiryžusi likti Kaune: — "Kas gi gins Lietuvos bylą, jei visi išlakstys? Visų žmonių taip greit neišnaikins, o čia, ar svetur, vis vien reikės kada mirti." *E. Gimbutienė*

Redakcijos prierašas. Nesenai Detroite buvo statyta S. Čiurlionienės komedija "Pinigėliai", o dabar Čikagos VDŠ kuopa vaidina jos dramą "Aušros sūnūs". Tad pravartu kiek susipažinti ir su pačia autore, juo labiau, kad esama nusistatymo ko daugiau minėti mūsų įžymiųjų moterų darbus ir jų gyvenimą. Minėtoji autorė mums įdomi ir savo asmenybe ir nuveiktais darbais. (S. Čiurlionienė - Kymantaitė gimė Joniškėlyje 1885. III. 13, mirė Kaune 1958 metais. Dailininko M. Čiurlionio žmona. Iš profesijos pedagogė, rašytoja, visuomenės veikėja). Šį metą sueis dešimts metų nuo jos mirties.

ŽINIOS IŠ ŠAULIŲ GYVENIMO

ČIKAGA

Š.m. kovo mėn. 3 d. 2 val., Vyčių salėje, Vytauto Didžiojo, Gen. Daukanto ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopos ruošė bendrą Vlado Pūtvio minėjimą.

Balandžio 27 d. 7 val. Jaunimo Centro salėje įvyks Vytauto Didž. šaulių kuopos vakaras, kur bus suvaidinta S. Čiurlionienės parašyta drama iš knygnešių gyvenimo "Aušros sūnūs".

Į VDŠ kuopą įstojo trys nauji nariai: buvusios šaulės Marija Vizgaitienė ir Sofija Pėterienė ir naujai priimtas Pranas Rumša. Kuopos valdybos nutarimu vakarėliuose loterijas pravesti pavesta š. Marijai Bulakienei, o žurnalui KARYS platinti sudaryta komisija iš S. Petrauskienės, P. Tomkevičiaus ir K. Keturakio. Kuopos vardu š. Marijai Vizgaitienei, jos vyrui mirus, reiškiama nuoširdi užuojauta.

DETROITAS

Jūrų šaulių "Švyturio" kuopa sausio mėn. 28 d. pašventino vėliavą; po to įvyko vėliavos įteikimas ir Klaipėdos krašto atvadavimo minėjimas.

Stasio Butkaus k. Detroito šauliai dalyvavo iškilmėse su Amerikos, Lietuvos ir kuopos vėliavomis.

Šaulės pagerbia Nežinomojo Kario paminklą Čikagoje. Stovi vyr. šaulių vadė K. Kodatienė ir ČVDŠ kuopos moterų vadovė S. Petrauskienė →

— **Vakarų Vokietijos pėstininkų būrys** organizaciniai gali būti mechanizuotas ir šarvuotas (vokiečių ateities pėstininkas nenumatoma, kad bus toks, koks buvo II Pas. karo metu. Perkėlimas pėst. dalinių žygio tvarka, nei strateginiuose, nei taktiniuose uždaviniuose nebus naudojamas). Vakarų Vokietijos strategijos (puolamosios) pagrinde yra tankai remiami ir lydimi motorizuotų pėstininkų. Taktiniuose kautynių veiksmuose pėstininko vaidmuo pasiliks toks kaip ir anksčiau.

Pėstininkų būrį sudaro vadovavimo skyrius ir trys kautynių (šaulių) skyriai, kiekvienas skyrius turi šarvuotą autovežimį, talpinantį aštuonis kovotojus ir vairuotoją su kautynių tiekmenimis. Pagal paskirtį, kai kurie skyriai dar turi 20 mm greit šaudančią patrankėlę ir kiekvienas — MG 42-59 kulkosvaidį (1968 metų ginklavime — po du MG 42-59). Reikia pastebėti, kad greit šaudantiems ginklams šaudmenų tiekimas, turint savus autovežimius, nėra problema. Toks būrys visuomet turi dvi galimybes kautynėse — kautis tiesiog iš šarvuotų autovežimių, kur automatiniai ginklai įmontuoti(gali būti lengvai išimami), ar "nusipėstinti", pasiimant dalį automatinių ginklų, o kitus naudojant ugnies paramai iš šarvais pridengtų judančių ugniaviečių (suprantama, naudojimo būdus diktuotų aplinkybės ir vado sprendimai).

Vokiečių vadovybės yra bendras nusistatymas, kad pėstininkas neitų kautynėsna "nusipėstinęs", nes tada liktų nepilnai išnaudotas dalinio ugnies galingumas. Ginamose kautynėse padėtis paprastesnė: apsikasus, ginklai išdėstomi — nuo keturių iki aštuonių MG 42-59 kulkosvaidžių, priedo 20 mm patrankėlė ir prieštankiniai ginklai esantys būrio bare. Jei dar pridėti minosvaidį — kas jau numatoma artimoje ateityje, tai savo ugnies galingumu būrys sudaro visai rimtą gynybą, žinant, kad šarvuoti autovežimiai pakrauti reikalingomis atsargomis, pasilieka būrio sąstate (išskyrus tik kai kuriuos atvejus).

— **Italų pėstininkų skyrių** sudaro 9 kovotojai — skyrininkas, 3 — kulkosvaidžio tarnyba ir 5 — puolimo grupė. Šaulių būrį sudaro 4 skyriai, būrio vadas ir padėjėjas. Kulkosvaidžiai — MG 42-59, šautuvai — pusiau automatiniai Beretta M-1 (7.92 mm kalibro). Ketvirtas skyrius būrio sudėtyje, vietoje puolimo grupės, turi dviejų kovotojų aptarnaujamą 3.5 colio prieštankinį raketų svaidytoją ir trijų kovotojų antrą ugnies grupę su MG 42-59 kulkosvaidžiu. Tokiu būdu, šaulių būrys turi 5 kulkosvaidžius, prieštankinių raketų svaidytoją, 30 pusautomatinių šautuvų ir 6 pistoletus (kulkosvaidžių ir prieštankinio pabūklo taikytojai).

Šaulių kuopą sudaro trys šaulių būriai ir du ugnies būriai — ginkluoti 81 mm minosvaidžiais ir MG 42-59 kulkosvaidžiais, su trikojais (numatoma įvesti priedui du 106 mm minosvaidžius) viso 175 kovotojai. Kuopa neturi šaudmenų transporto priemonių — patys kovotojai juos nešasi. Kalnuotose vietose tas pateisinama, nežiūrint didelio kovotojo apkrovimo. Lygumų veiksmams italai mano įvesti šarvuotus lengvus autovežimius, panašius kaip vokiečių organizacijoje. Italai su dideliu entuziazmu laukia pėstininkų motorizavimo, nes praeito karo patyrimai parodė didelį reikalingumą, tik dabartinė krašto ekonominė ir politinė būklė neleidžia tai vykdyti.

1966 m. manevruose kuopos taktinė schema buvo "W" — viduryje telkiamas ugnies smūgis remiant sunkiems pėstininkų ginklams, sparnuose įvairių kombinacijų judėsio daliniai, su atatinkamais ugnies ir smūgio rezervais užpakalyje.

— Sovietų laivai-naikintojai ginkluoti raketomis plaukioja Baltijos jūroje. Tai apie 6000 tonų naikintojai, be raketų, dar sunkiai ginkluoti priešlėktuviniais automatiniais pabūklais. To tipo laivai yra **"Kresta"** klasės.

— Rytų Vokietijos armijos svarbesnės **vadovietės-štabai** skubotai perkeliamos į specialiai požemiuose pastatytas slėptuves. Tokios slėptuvės statomos labai paskubomis, dirbant trimis pamainomis per parą. Daugiausia tokių slėptuvių-vadoviečių rengiama į rytus nuo Berlyno, kur manoma talpinsis Rytų Vokietijos oro jėgų vadovietės. Strausbergo srityje, manoma, telksis sausumos jėgų vadovietės. Prisiminus praėj. rudens operacijas, Moldau manevrus, kurie buvo pravesti improvizuotų branduolinių ginklų įtakoje, dalyvaujant specialiai tokiom sąlygom parengtiems daliniams, vadoviečių perkėlimas į požemius, rodo sovietų didinamą pasirengimą atominių ginklų karui.

— Apskaičiuojama, kad šiaurės Vietnamo oro gynyba 1967 m. iššovė daugiau kaip 3500 **SAM** (Surface to Air Missile) priešlėktuvinių raketų, iš kurių 76 pataikė į lėktuvus. Kaip žinoma, minėtomis raketomis šiaurės Vietnamą aprūpina sovietai per neutraliuosius vandenis, nes kiniečiai žemės siuntas iš Rusijos kontroliuoja ir, būk tai, daug ką iš jų sau pasilieka.

— Kinijos gynybos komisaras Lin Piao Sovietų 50-ties metų revoliucijos sukakties proga, apkaltino rusus įvedant "visuotinę kapitalizmo restauraciją Sovietų Sąjungoje"; gi L.B. Johnsonas pasiuntė sovietams nuoširdžius sveikinimus ir geriausius linkėjimus (TIME Nov. 17, 1967)

— Bandomi **naujo tipo helikopteriai** — dviejų propelerių, ant vienos ašies, besisukančių priešingomis kryptimis, ir vieno propelerio uodegoje — stūmimui. Galės talpinti 40 keleivių ir skris horizontaliai 280 mylių per val. greičiu. Antrasis, didesnis — šimtui keleivių, skridimo greitis 400 mylių per val.

— Šių metų vasario mėn. 25 d. admirolas Rickoveris ragino kongresą panaudoti branduolinę energiją karo laivams ir povandeniniams laivams pilnoje skalėje. Adm. Rickoveris pabrėžė, kad amerikiečiai laivyno pirmavimą turės užleisti rusams jei branduolinė energija nebus panaudota laivų varymui, ginklavimui, ypač raketoms, kurias rusai nežymiai, bet sekmingai išbandė Vidužemio jūroj, įvedant naujo tipo greitus, vidutinio dydžio pagelbinius kovos laivus lydėti junginius. Visi lėktuvnešiai turi būti "Enterprise" tipo. Reikia didinti branduoline energija varomų povandeninių laivų skaičių su galingesnėm raketom.

— Š.m. sausio 22 d. strateginiam **bombonešiui B 52** nukritus prie danų Tulos, Grenlandijoje ir "pasėjus" 4 H-bombas, po 1 megatoną galingumo kiekvieną, buvęs gynybos sekretorius McNamara, sustabdė B 52 skraidymus.

1961 metais sausio mėn. buvo įvestas parengties stovis: apie 12 ar 18

strateginių bombonešių su branduolinėmis bombomis, ištisai skraidė ore, atlikdami įvairius pratimus — tuo būdavo parengiamos lėktuvų įgulos ir kartu atliekami saugumo—budėjimo uždaviniai. 1962 m. Kubos krizės metu didžiausias kiekis tų strateginių bombonešių su bombomis nuolatos skraidė ore. Vėliau budinčiųjų lėktuvų skaičius buvo mažinamas. Po dviejų lėktuvų susidūrimo Ispanijoje, parengtyje buvo palikta tik šeši B 52. 1966 m. gegužės 6 d. strateginių bombonešių skraidymas parengtyje buvo paverstas į apmokymą lėktuvų įgulų. Kad lėktuvų įgulų apmokymas būtų pasekmingesnis, lėktuvuose būdavo pakrautos ir bombos, tačiau, po įvykio Grenlandijoje, ir dar užprotestavus rusams, gynybos sekretorius nusprendė, kad strateginių lėktuvų įgulas bus galima sekmingai apmokyti ir be bombų krūvio lėktuvuose. Aviacijos vadovybė yra skirtingos nuomonės — pasikliauti vien raketomis nevertėtų, ypatingai rusams turint orbitoje branduolinės energijos bombas.

— Š.m. kovo mėn. 2 d. sovietai paleido erdvėlaivį **ZOND 4**, manoma, kelionei į mėnulį ir atgal; gi, š.m. kovo mėn. 30 — du satelitus #204 su 195-542 mylių augščio orbita, 71° nuo pusiaujo ir #205 su 130-190 mylių augščio orbita, 66° nuo pusiaujo. Tassas skelbia, kad visi trys satelitai yra skirti bendram erdvių tyrinėjimui. Yra nuomonių, kad tai orbitinių raketų su branduolinės energijos užtaisais programa (ats. gen. B. Shriever). Orbitos tipo raketos buvo matytos 1965 metų lapkričio mėn. parade Maskvoje. Kai amerikiečiai buvo užsiėmę karu Vietname, rusai per paskutinius trejetą metų padarė žymų šuolį orbitinių raketų tobulinime. Šiuo metu, žemos orbitos raketų laidyme ir jų valdyme, rusai pasiekę gerų rezultatų. Amerikiečiai efektingo priešginklio prieš žemos orbitos raketas, dar neturi.

— Padaryta japonų - amerikiečių sutartis, kad iki 1971 m., padedant amerikiečiams, japonai gynybai organizuos tris batalionus **Hawk** raketų ir du batalionus **Nike Herkules**, su visais reikalingais pagelbiniais daliniais. Priedui, amerikiečiai duos vieną batalioną Nike-Hercules raketų irgi su visais pagalbiniais įrengimais.

— Nuo II Pas. karo pabaigos, per 21 metus, pėstininkų individualūs ginklai ir šaudmenys nuolat gerinami — mažinamas svoris, kalibras, didinama greitošauda. Amerikiečių paskutinis patobulinimas yra **užtaisas be tūtelės**. Tūtelės vietoje bus naudojama cilindras iš presuotos medžiagos, kuri bus tokia pati kaip ir užtaisas, tik išorinėje pusėje impregnuota nuo drėgmės. Sprogus užtaisui cilindras taip pat sudegtų. Viduje būtų sprogstamas užtaisas, vadinkime jį paraku; viename cilindro gale — padegėjas, kitame — kulka, kuri yra tokia pati kaip iki šiol vartojama. Visos dalys sudėtos įmerkus į greitai degančius klijus. Visas šovinys sudaro vientisinę masę, kuri sprogus, stumia kulką iš vamzdžio. Po šūvio, šovinio lizdas palieka visai tuščias, nereikia išmesti jokios tūtelės. Be abejo, toks šovinys palengvintų tiekimą ir kainą, nes atpuola brangi tūtelės gamyba ir jos svoris. Pavyzdžiui, 7.62 mm šovinio svoris sumažėtų apie 50%, tūris sumažėtų 30% ir kaina sumažėtų 25%. Tokios rūšies šoviniai tiks ir automatiniams ginklams. Manoma juos pritaikyti 5.56 mm, 7.62 mm (Nato) ir 20-30 mm ginklams. Manoma taip pat pritaikyti ir 9 mm pistoletams.

Reikia pažymėti, kad šis išradimas sudarys didelį patobulinimą tankų ir lėktuvų ginklams, kur sutaupys daug vietos. Šis naujas šovinys bus tolygiai atsparus augštai temperatūrai, drėgmei, saulės spinduliams, pelėsiams ir pan. Daryti bandymai, įkaitinus ginklo vamzdį, išgauti ankstyvą sprogimą, arba neskeltą šūvį, kurie davė teigiamus rezultatus. Balistiniai kulkos duomenys naujam šoviniui pasilieka tokie patys. Sąryšyje su naujos rūšies šoviniu, yra numatyta pritaikyti ir pačius ginklus, — spyną, skeltuvą, šovinio lizdą, sandėlį ir pan.

— Pagamintas **9 mm automatinis pistoletas**, 640 šūvių per minutę greitošaudos. Šoviniai — be metalinių tūtelių. Sandėlyje telpa 36 šoviniai. Užtaisas skeliamas elektros kibirkštimi, kuri gaunama iš pistolete įmontuotos pigios baterijos spaudžiant nuleidėjo vieton įtaisytą mygtuką. Toks ginklas daugiau tiks policiniams veiksmams, negu kautynėms; tačiau manoma ši ideja tobulinti ir pritaikyti artimų kautynių veiksmams. **B. B.**

MILŽINIŠKAS AMERIKOS LĖKTUVAS

Lėktuvų statybos lenktynėse Amerika išeina su **C-5A**, arba, vadinamu, **Galaxy** lėktuvu, kurio ilgis 246 pėdos, plotis 223 pėdos ir liemens augštis, kaip šešių augštų namas.

Iki šiol dydžio rekordą laikė rusai, nuo 1965 metų. Rusų lėktuvas AN-22 varomas propelerių; jo ilgis 211 pėdų, svoris 250 tonų. Galaxy — 356 tonų.

Pirmas Galaxy pasirodymas įvyko šių metų kovo 2 dieną. Skridimų bandymai numatyti birželio mėn.

Lėktuvo pajėgumas: skridimo tolis, su 50 tonų kroviniu, — 6325 mylios; su rezervu, esant nepalankiam orui, 1000 mylių. Su kroviniu 100 tonų — 3100 mylių, ir su kroviniu 132 tonų — nuo vieno Amerikos pakraščio iki kito, greičiu apie 530 mylių į valandą. Lėktuvas bus varomas 4 džetų.

Šis lėktuvas pirmiausiai skiriamas kariuomenės reikalams. Pilnai apginkluotų kareivių galės paimti 345, lengvai ginkluotų — 700. Pirmą kartą Amerika turės lėktuvą, kuriuo galės iškarto permesti ne tik kareivius, bet ir visas priemones, reikalingas karišKai operacijai dideliais kiekiais, įskaitant ir susisiekimo priemones ir artileriją, į bet kurią pasaulyje vietą. Lėktuvas nereikalaus specialių nusileidimui įrengimų. Galės leistis bet kokioje vietoje.

Palyginimas: 1963 m. operacija permesti 15,000 Amerikos karių per Atlantą pareikalavo 204 lėktuvų. Operacija tęsėsi 63 valandas. Tuo tarpu Galaxy panaudojant, tai pačiai operacijai tereikėtų 42 lėktuvus ir operacija būtų atlikta per 13 valandų. Berlyno blokadai Anglija ir Amerika pavartojo 300 lėktuvų. 10 Galaxy atliktų tą patį darbą.

Su galimybe per trumpą laiką permesti didelį kiekį kariuomenės iš vienos vietos į kitą iškyla reikalas peržiūrėti bazių reikalingumą užsieniuose. Šio lėktuvo pakrovimas ir iškrovimas truks tik 52 minutes, o specialiai paruoštoje vietoje pakaks ir 15 minučių.

Apart transportavimo, jis galės atlikti dar ir šiuos uždavinius: Vadova-

← Naujo tipo helikopteris su dviem, priešingų krypčių propeleriais.

Nemuno tunto tuntininkas Bronius Kovas įteikia dovaną pirmajam Vyties Kryžiaus kavalieriui Vladui Balčiui. Kairėje sėdi j.s. Povilas Jančauskas. Gintaro Čepo nuotr.

Bostono LJS Nemuno tunto gerasis darbelis, 50 metų Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, Vasario 16 proga

Bostono lietuvių jūrų skautijos Nemuno tunto vadovai pagerbė savanorį - kūrėją Vladą Balčą, kuris su broliais Stasiu ir Baliu 1919 m. stojo Panevėžio Apsaugos būrin ir kvietė jaunimą ginti laisvės. Vlado ir jo brolių pastangomis keli šimtai Lietuvos sūnų savanoriškai išėjo kovoti už nepriklausomą Lietuvą. Vladas už narsumą pirmose Lietuvos kariuomenės kautynėse su bolševikais, ties Šėta, buvo apdovanotas, vienas pirmųjų, Vyties Kryžiumi.

Garbingam Lietuvos laisvės gynėjui, Vladui, Nemuno tuntas padovanojo nuotraukoms albumą, kurio viršelį puošia gražūs tautinių juostų raštai, Geležinis Vilkas ir Gedimino pilis.

Vladas buvo nuoširdžiai dėkingas už dovaną ir tiki, kad ateityje, sulaukę tinkamo momento, Lietuvos sūnūs ir dukros, su Augščiausiojo palaima, didžiu pasiryžimu ir drąsa sutraukys svetimųjų vergijos pančius.

Vladas ir jo du broliai (kurių jau nėra gyvųjų tarpe) buvo vieni iš pirmųjų iš dešimties, kurie sudarė Panevėžio Apsaugos būrio branduolį, iš kurio vėliau buvo sudarytas 4 p. pulkas ir Vladas buvo to pulko Mokomosios kuopos viršila. Jam teko kautis su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Vladas dabar eina aštuoniasdešimtuosius metus, dar jaučiasi stiprus ir normaliai išdirba savaitėje 40 valandų. Pažymėtina, kad Vladas be Vyties Kryžiaus dar yra apdovanotas Savanorio ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliais. **B. K.**

— — —

— **Gintautas Barauskas**, studijavęs Italijoje, grįžęs į Čikagą pas tėvą, vasario mėn. išvyko savanoriu į JAV kariuomenę, į marinus. Dabar jis yra San Diego bazėje, Kalifornijoje, kur dirba vertėju ir žada lankyti Karo mokyklą.

---

vimo posto ore, iš kurio karo lauko vadas su visu štabu galės vadovauti karo operacijoms 72 valandas be nusileidimo, galės tarnauti kaip raketų platforma; kaip tankeris, kuris galės paimti su savim 9 degalų tankus, kiekviename po 3600 galionų.

Jei tuos lėktuvus pritaikys civiliam sektoriui, tai skridimų kaina nukris iki vieno trečdalio šių dienų kainos.

Galaxy lėktuvai turi būti pradėti pristatyti kariuomenei 1969 m. birželio mėn. ir baigti 1971 m. sausio mėn. Jų iš anksto yra užsakyta 58, bet jei viskas eis kaip numatyta, užsakymas sieks 200 lėktuvų. **St. Baipšys**

(Naudotasi "U.S. N. & W. Report)

Lietuviai, padėkite parengti ir išleisti LIETUVOS ŽEMĖLAPIUS

Lietuvių Bendruomenės Švietimo Tarybai paskelbus, kad ji numačiusi išleisti didelį Lietuvos žemėlapį mokykloms, taip pat Lietuvių Enciklopedijai rengiant naują Lietuvos žemėlapį, esu gavęs laiškų, asmeninių užklausimų, ar tatai daroma bendradarbiaujant su manimi. Taip pat gavau raginimų nedelsiant išleisti Lietuvos žemėlapius—apimančius etnografinės Lietuvos plotus su Prūsų žemėmis. Gavau karštų raginimų tuo reikalu pasisakyti spaudoje.

Todėl ir pasisakau:

1. Nežiūrint komunistų puolimų okupuotoje Lietuvoje ir kai kurių atakų emigracinėje lietuvių spaudoje, teberengiu etnografinės Lietuvos žemėlapius, kokios turėtų siekti būsima nepriklausoma Lietuva. Jie bus dviejų skirtingų formatų, apimantieji vienokias Lietuvos ribas. Mažasis mastelio 1:1.000.000, bus apie 24"augščio ir apie 32" pločio (su pasportais). Vienas inčas yra 2,54 centimetrai. Pradžiai galėtų būti atspausdinti viena spalva.

2. Tie Lietuvos žemėlapiai rengiami pasiremiant moksliniais ir lietuvių tautos teisingų siekimų pagrindais.

3. Kiek įstengdamas bendrauju su atitinkamų sričių specialistais ir visus gautus patarimus nuoširdžiai priimu, jais pasinaudoju. Reikalinga tolesnė talka: kalbininkų, istorikų, geografų, topografų, dailininkų ir kt. Jieškojau leidėjo. Sutinkantieji talkininkauti, malonėkite atsiliepti.

4. Žemėlapiai bus iliustruoti įvairių mūsų tautos vietovių vaizdais ir istoriniais duomenimis.

5. Pageidauju, kad minėtos ar kitos lietuvių organizacijos sudarytų Lietuvos žemėlapių reikalu komosijas, jos tartųsi su manimi tąjį darbą vykdant, kad vėliau nebūtų apgailestavimų ir kivirčų spaudoje.

6. Per spaudą visą žemėlapių darbo eigą smulkmeniškai nupasakoti neįmanoma. Ir nėra reikalo. Be to, kai kuri mūsų spauda tuo klausimu laikosi abejotinai ar nuošaliai.

7. Lietuviškai dėkoju daugeliui asmenų, mane laiškais, dokumentais, žemėlapiais, patarimais ir kitaip parėmusių, ar pakritikavusių. Laukiu tolesnių pasisakymų spaudoje, ar asmeniškai. Mano adresas: **1207 N. Detroit Street, Los Angeles, Calif. 90046.**

8. Negavus reikalingos talkos Lietuvos žemėlapiams, jie bus išleisti turimais duomenimis. Manau, jie turėtų būti parengti lietuvių tautos bendravimo išdavoje. Lai nebūna kaltinimų po laiko.

9. Žemėlapių meniniam apipavidalinimui reikės gero dailininko.

10. Greta Lietuvos žemėlapių, bus pasisakyta Lietuvos teritoriniais klausimais.

11. Dėl varginančio darbo pragyvenimui, žemėlapių rengimui galiu skirti tik atliekamą laiką, dėl to, viskas eina pirmyn lėčiau, nei norėčiau.

12. Būtų apgailestautina, jei Lietuvos žemėlapio talkon reikėtų kviesti užsieniečių. Visus tuo reikalu besidominčius lietuvius prašau talkon, vienybėn.

Su lietuviška pagarba,

Algirdas Gustaitis

Ramovės New Yorko sk. v-bos ir KARIO štabo pasitarimas kovo 2 d. Iš k.: B. Balčiūnas, L. Tamošaitis, V. Alksninis, K. Jankūnas, Z. Raulinaitis, L Bileris, K. Urbšaitis, J. Zabelskis, J. Rūtenis. Nuotr. L. Tamošaičio

Gerb. p. Redaktoriau,

Į mano rankas pakliuvo mano a.a. vyro bičiulio dipl. plk. Leon Mitkiewicz (buvusio pirmojo Lenkijos karo attaché Kaune) parašyta knyga — **"Wspomnienie Kowieńskie"** ("Kauno prisiminimai").

"Wspomnienie Kowieńskie" susideda iš autoriaus prisiminimų nuo 1938 m. kovo mėn. iki 1939 m. spalio mėn. galo. Jo dienoraštis vaizdžiai iliustruoja Lietuvos-Lenkijos tuometinius santykius, o ypatingai jų vystymąsi beaugančiame 1938-39 m. Europos krizyje.

Šių prisiminimų skaitytojui turėtų būti įdomios knygoje randamos Latvijos ir Sovietų Sąjungos kariuomenės atstovų Lietuvoje deklaracijos, siūlančios šių minėtų kraštų vyriausybių vardu sudaryti Lenkijos - Latvijos ir Sovietų Sąjungos kariuomenių sąjungą, nukreiptą prieš vokiečius.

Užrašai taip pat parodo Lietuvos vyriausybės, bei Lietuvos gen. štabo užimtą politinę poziciją tuometiniame krizyje.

Knyga yra įdomi vaizdžiais nepriklausomo Lietuvos gyvenimo aprašymais ir gyvais Lietuvos valdžios darbuotojų, bei Lietuvos kariuomenės atstovų apibūdinimais. Ši knyga, nors ir rašyta lenkų kalba, turėtų būti svarbi lietuvių bibliografijai, kaip turtingas žinių šaltinis nušviečiąs Lietuvos 1938-1939 m. politinę padėtį.

Su pagarba,

S. Kraunaitienė

P.S. Plk. Leon Mitkiewicz knyga "Wspomnienie Kowieńskie" yra gaunama: Veritas Foundation Press — 5 Praed Mews, London, W. 2 England. Kaina Amerikoje $7.50.

KARIO 1968 m. nr. 1 mano straipsnyje atspausdinta netiksli data. 10 pusl. atspausdinta: Ruošiamojo kurso kariūnai buvo priskirti ir įtraukti į 2-os kuopos sąrašus 1924 m., spalio 15 dieną. Turi būti **spalio 5 dieną.**

O. Žadvydas

— — —

Vasario mėn. KARYJE, mirusiųjų karių nekrologe, Redakcijai neapsižiūrėjus, buvo sukeistos nuotraukos. Čia atitaisome ir atsiprašome:

A.A. IZID. MILIUS

A.A. ADOM. ZABUKAS

A.A. GENEROLAS KAZYS TALLAT - KELPŠA

1968 m. vasario 22 d., 10 val. ryto iš ligoninės gauta žinia, kad mirė gen. Kazys Tallat-Kelpša. Liūdna žinia apie generolo mirtį greitai pasklido Clevelando lietuvių visuomenės tarpe. Jo asmenybė Clevelande buvo iškilių jų tarpe. Kai buvo sveikas, jis su visais ir visur, kur lietuvių veikla šaukė — ėjo ir dirbo. Sveikatai sunegalavus buvo paguldytas į ligoninę, kur jį lankė jo žmona Janina, sūnus Algis su žmona, sesuo Ona Jurskienė iš Detroito, giminės, ramovėnai, birutininkės ir pažįstami, laukdami pasveikstant.

Generolas buvo pašarvotas Jakubs & Son laidotuvių koplyčioje, 936 E. 185 St., Clevelande. Vasario 23 d., 7:30 val. vak., buvo surengtas atsisveikinimas, kuriam vadovavo L.V.S. Ramovės Clevelando skyriaus pirm. Vl. Knystautas. Jis ramovėnų vardu skyriaus garbės nariui tarė atsisveikinimo žodį. Po savo kalbos, pakvietė Lionginą Leknicką išryškinti gen. K. Tallat-Kelpšos gyvenimą ir jo visuomeninę veiklą. L. Leknickas trumpais bruožais palietė visą gen. Kazio Tallat - Kelpšos gyvenimą ir jo veiklą. Kazys Karpius, Clevelando Alto pirm., tarė atsisveikinimo žodį Alto Clevelando sk., Balfo, L.B. ir L.F vardu, pabrėždamas velionio dalyvavimą lietuviškoje veikloje, kurią, pagal savo išgales, jis rėmė aukomis. Kazys Budrys kalbėjo kavaleristų vardu, primindamas keletą gen. K. Tallat-Kelpšos bruožų būnant jam Lietuvos kariuomenės Kavalerijos viršininku.

Tallat-Kelpšų bičiulių, karių šeimų atstovės moterys paskutinę pagarbą pareiškė velioniui susikaupimu ir malda ir padėdamos gėlių puokštę prie jo karsto.

Visų bičiulių vardu su velioniu atsisveikino V. Nagevičienė, kuri likusiai našlei, jos šeimai ir giminėms, pareiškė draugišką nuoširdžią užuojautą.

Šeštadienį, palydėjus a.a. generolą į amžiną poilsio vietą, tos pačios bičiulės surengė kuklius pusryčius p.p. Apanių sodyboje, visiems, kas dalyvavo laidotuvėse.

Kun. K. Žemaitis, padedant Al. Mikulskiui ir Vl. Čyvui, prie karsto atskaitė maldas atsisveikinant, išlydint į amžiną poilsio vietą. Čiurlionio Ansamblio vyrų choras, vad. Al. Mikulskio, pagiedojo "Tėve mūsų" ir "Marija, Marija".

Ant velionio krūtinės p. Šembergienė uždėjo mažą maišelį žemės, jo sesers Onos Jurskienės atvežtos iš Lietuvos, iš Medvėgalio kapinių, paimtą nuo tėvo Kazio Tallat-Kelpšos kapo.

A.a. generolo karstas buvo pridengtas Lietuvos trispalve vėliava.

Šeštadienį, vasario 24 d. 9 val. ryto, velionis buvo pervežtas į Šv. Jurgio liet. parapijos bažnyčią, kur gedulingas pamaldas atnašavo kleb. kun. B. Ivanauskas, asistuojant kun. K. Žemaičiui ir kun. Goldikovskiui.

Į Clevelando Visų Šventųjų kapines palydėjo kun. K. Žemaitis, velionio žmona Janina, sūnus Algis su žmona, suvažiavę giminės: sesuo Ona Jurskienė su dukra Šviesa iš Philadelphijos, Pa., brolis Stasys Tallat-Kelpša ir brolvaikiai — Kazys ir Algis Tallat-Kelpšai iš Čikagos. Brolis Tadas Tallat-Kelpša iš Floridos, dėl ligos, atvykti į laidotuves negalėjo. Dalyvavo daug giminių, artimųjų, ramovėnų ir kt., kurie sudarė didelį būrį palydėjusį velionį į amžiną poilsio vietą. Prie kapo ramovėnų vardu paskutinį atsisveikinimo žodį tarė Feliksas Eidimtas. Ramovėnų pirm. Vl. Knystautas Lietuvos trispalvę vėliavą įteikė velionio žmonai.

Generolo Kazio Tallat-Kelpšos gyvenimo eiga

Viena iš Žemaitijos gražiųjų vietovių yra Laukuvos valsčiuje — Padievyčio dvaras, turėjęs 8 valakus žemės ir ežerą. To dvaro savininkas buvo Kazys ir Ona Tallat-Kelpšai. 1893 m. spalių 28 d. Ona pagimdė pirmąjį sūnų, kurį pakrikštijo irgi Kaziu. Toliau sekė sesutė Ona, broliukai Tadas ir Stasys.

Kazys pradinį mokslą gavo būdamas dvare. Tolesnį mokslą jau tęsė Kaune. 1914 m. jis baigė Kauno komercinę mokyklą. Svajojo vykti į Petrapilį citi inžinerijos mokslus. Bet 1914 m. užsiliepsnojęs Pasaulinis karas, Kazio planus sumaišė. Nelaukdamas kol kariuomenėn pašauks, jis pats įstojo aspirantu. 1914 m. lapkričio 15 d. jis jau atsidūrė Sizraniuje, prie Volgos, 1 atsargos kavalerijos pulke, kur teko praeiti pagrindinis karinis apmokymas.

1915 m. gegužės 8 d. Kazys jau 3-čiam dragūnų pulke ir patenka į kovų lauką ant Ventos, tarp Kuršėnų ir Papilės. Ir taip prasidėjo Kazio gyvenimas karo lauke, kuris tęsėsi pustrečių metų. Daliniui kilnojantis iš vietos į vietą, teko būti prie Ventos, Gudijoje, Rytų Galicijoje, Šiaurės Ukrainoje, Rumunijoje ir kt. Rumunijoje Kazys buvo sunkiai sužeistas į kaklą prie galvos. Operuoti nebuvo galima. Kazys kulką išnešiojo 8 metus. Pagaliau, vieną dieną, jis tą kulką išspjovė.

Karo lauke jis buvo pakeltas į leitenanto (karneto) laipsnį. Už pasižymėjimus kovose Kazys buvo apdovanotas Šv. Jurgio IV laipsnio kryžiumi, Šv. Jurgio kardu, Šv. Onos ordinu III laipsnio ir Šv. Stanislovo ordinu III laipsnio.

Tarnyba Lietuvoje

Rusijoje kilus revoliucijai pairo ir jos kariuomenė; vyrai buvo demobilizuojami. Leitenantas Kazys buvo paleistas į atsargą. 1918 m. spalio mėn. jis pasiekė Vilnių. Vilniuje, Lietuvos Taryboje, jis užsiregistravo karininkų sąrašuose, ir buvo atleistas iki pašaukimo. Parvykęs į Padievytį, pas motiną, paviešėjęs porą savaičių ir negaudamas jokio šaukimo, vėl nuvyko į Vilnių ir šį kartą užsiregistravo beatsikuriančioje Lietuvos Krašto Apsaugos ministerijoje. Dabar jis gavo įsakymą vykti į savo tėviškę ir rinkti savanorius į Lietuvos atsikuriančią kariuomenę. Jam buvo pareikšta, kad už keletos dienų Tauragėje bus įkurtas Krašto Apsaugos apygardos štabas, kuriame jis turės prisistatyti.

Parvykęs į savo apylinkę, jis rinko savanorius. Nesulaukdamas pakvietimo, 1919 m. sausio pradžioje vėl nuvyko į Tauragę, kur rado augščiau minėtą karinį štabą. Ltn. Kazys ten ir prisistatė. Iš ten gavo įsakymą vykti į Kauną, kur prie Atskiro bataliono (vėliau 5 p.p.), buvo organizuojamas kavalerijos branduolys. Nuvykęs į Kauną ir prisistatęs karo vadovybei, buvo paskirtas į kavalerijos II-jį eskadroną.

1919 m. kovo 20 d. ltn. Kazys Tallat - Kelpša perkeliamas į Krašto Apsaugos ministerijos štabą ir siunčiamas į Prancūziją Lietuvos Karinės misijos narių prie Taikos delegacijos. 1920 m. sausio 27 d. jis skiriamas karo atstovu Latvijai ir Estijai. 1920 m. rugsėjo 19 d. atšauktas ir paskirtas į besiorganizuojantį 2-jį ulonų pulką. 1923 m. lapkričio 1 d. išsiunčiamas į Belgiją, Karo Akademijon. Ją baigė 1926 m. ir grįžęs buvo paskirtas į Kariuomenės štabą operacijų skyriun. 1927 m. gruodžio 15 d. skiriamas I-os Karo Apygardos štabo viršininku. 1934 m. spalių 25 d. skiriamas Kavalerijos viršininku. 1935 m. lapkričio 23 d. pakeltas į brigados generolo laipsnį. 1940 m. birželio 15 d. komun. Rusijos kariuomenei okupavus Lietuvą, to paties mėn. 25 d., gen. K. Tallat-Kelpša buvo paleistas į atsargą.

Lietuvos kariuomenėje tarnaujant jis buvo apdovanotas: Vytauto Didžiojo ordinu 3-čio laipsnio, Gedimino ordinu 3-čio laipsnio, Savanorio-Kūrėjo medaliu, Lietuvos 10 Metų Nepriklausomybės medaliu, Latvijos Trijų Žvaigždžių ordino 2-ju laipsniu ir Latvijos Nepriklausomybės 10 Metų medaliu.

Gen. K. Tallat-Kelpša, tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje, ėjo kartu ir kitas atsakingas pareigas: dėstė taktikos, karo meno ir istorijos dalykus Karo mokykloje, Augštuosiuose Karininkų kursuose, Vytauto Didž. Augštojoje Karo (general. štabo) mokykloje. Bendradarbiavo karinėje spaudoje. Hektografu išleido: Napoleono karai, 1796-1797 m. karas, 1806 m. karas ir 1812 m. karas.

1927 m. rugsėjo 24 d. Kazys Tallat-Kelpša vedė Janiną Daugulytę. Sulaukė sūnaus Algio, kuris Clevelande baigė augštuosius mokslus ir yra Amerikos kariuomenės atsargos kapitonas.

Pasitraukimas į užsienį ir gen. Tallat-Kelpšos veikla

Komun. Rusijos kariuomenei užimant Lietuvą, 1944 m. rugpiūčio 12 d. gen. Kazys Tallat-Kelpša su šeima, per Kudirkos Naumiestį, pasitraukia į Vokietiją. Nuvyksta į Karaliaučių, o iš ten traukiniu patraukia į Vieną, Austrijon. Pasibaigus karui, jis su šeima persikelia į Ravensburgą. Susidarius galimybei emigruoti į Ameriką, jis su šeima 1949 m. atvyko į Clevelandą. Čia gavo darbą prie geležinkelių, ir dirbo iki 1961 m. liepos 16 d., kada buvo atleistas į pensiją.

Gen. K. Tallat-Kelpša atvykęs į Clevelandą tuoj įsijungė į lietuvišką veiklą. 1950 m. suorganizavo ir įsteigė L.V.S. Ramovės Clevelando skyrių, kuriam kelis metus ir pirmininkavo. Jis buvo veiklus ramovėnas.

1964 m. sausio 19 d. Ramovės Clevelando skyrius, jo 70 metų amžiaus sukakties proga, surengė pobūvį pagerbti Jubilijatą ir jo šeimą. Į pobūvį —minėjimą atsilankė daug svečių. Jubilijatui buvo įteiktas adresas su dalyvių parašais. Tai buvo įvertinimas veterano už jo pasiaukojimą Tėvynei Lietuvai, ginant jos laisvę ir nepriklausomybę.

Gen. Kazys Tallat-Kelpša šį pasaulio gyvenimą nepraėjo šešėliu. Jis nuolatos tikėjosi sulaukti išaušiančio ryto Lietuvos laisvei ir nepriklausomybei.

L. Leknickas

1968 m. vasario 2 9d.

Visiems mano Draugams:

Kaip žinote, esu Andriaus Norimo slapyvardžiu laimėjęs 1965 metų Jaunimo Literatūros premiją už istorinę apysaką **"Be namų"**. Tačiau, praėjo jau daugiau kaip 2 metai, o ji vis dar nepasirodo knygos forma. Konkursą finansavęs Kultūros Fondas dabar neturi lėšų knygos išleidimui ir mano apysaka artimiausioj ateity nenumatoma atspausdinti. K. Fondas man pataria pačiam suorganizuoti lėšas, jei noriu, kad knyga būtų greičiau išleista. Kadangi iš savo pajamų vis dar negaliu išskirti didesnės sumos knygos išleidimui ir man pačiam būti knygos leidėju net nėra ir patogu, todėl, aš kreipiuosi į savo mielus Draugus, prašydamas talkos, kad lengvi ir pamokantieji jaunimui skaitiniai greičiau pasiektų jaunuosius skaitytojus.

Kiekvieno rašytojo troškimas matyti savo kūrinį skaitomą yra natūralus, bet be Jūsų pagalbos šiuo atveju sunkiai įmanomas. Savo laisva pinigine auka prisidėdami prie mano apysakos "Be namų" atspausdinimo, padėsite ir Kultūros Fondui. Apie mano apysaką J. Kojelis premijos įteikime yra pabrėžęs, jog tokių skaitinių yra ne tik trūkumas, bet tikras badas! Mat, daugiausiai leidžiama knygų patiems jauniausiems mūsų vaikams, o paaugusiem moksleiviams belieka tenkintis amerikietiškais "komikais"...

Prisiuntusius stambesnes aukas stengsiuos knygoje atitinkamai atžymėti kaip rėmėjus ir mecenatus. Tačiau man pačiam pasiliks neišdildomas padėkos jausmas visiems be išimties aukojusiems ir pilnas jų sąrašas pasiliks mano širdyje. Būtų malonu, kad iš savo draugų ar kaimynų dar parinktumėt aukų ir prisiųstumėte bendrą čekį su visų aukojusiųjų sąrašu. Tuo pačiu žymiai palengvinsite mano darbą.

Čekius siųskite tik mano vardu ir adresu: Andrius Mironas, P. O. Box 5178, Santa Monica, California 90405. Aš gi visas aukas ir aukotojų sąrašą persiųsiu vienu žygiu Kultūros Fondui, tuo pradėdamas knygos spausdinimą. K. Fondas pabrėžia, kad nebūtų renkama prenumerata, nes knyga nebus siunčiama aukojusiems, o Jūs patys ją turėsite įsigyti... Labai gaila, bet turiu Jus apie tai iš anksto perspėti.

Būtų malonu, kad Jūsų atsiliepimą gaučiau ne vėliau 1968 m. gegužės mėn. 1 dienos. Tikiu, kad nedelsdami atsiliepsite į mano šauksmą ir jis neliks tyruose šaukiančiojo...

Jūsų —

Andrius Mironas-Norimas

Kaina
2 u. —ct

KRAUJO AUKA . . . (atkelta iš 52 psl.)

Tačiau Jonas nieko neatsakė ir visą savo dėmesį nukreipė į Elenutę, kuri, stovėdama greta daktaro, šypsojosi. Daktaras jai buvo liepęs nerodyti susirūpinusio veido, o būti linksmai Elenutė priėjusi prie lovos, bučiuodama Jono veidą, paklausė:

— Na, kaip jautiesi, mano bernužėli?

— Elenute . . . Kaip aš džiaugiuosi tave matydamas . . .

— Dabar tu mane jau matysi dažnai.

— Kol apgis tas įdrėskimas, jūsų pasimatymus aš dar šiek tiek reguliuosiu. Bet tai bus labai trumpai, o tada galėsite burkuoti, kiek panorėsite, — juokaudamas pasakė daktaras. Tačiau matydamas, kad ligonis kenčia skausmus, pašaukė seserį ir liepė suleisti vaistų.

Dar kiek pasikalbėjus, daktaras patarė ligoniui užmigti ir išėjo iš palats, išsivesdamas ir Elenutę.

— — —

Jono sveikata greitai gerėjo. Po dešimties dienų jau buvo gerokai pasveikęs. Elenutė visą laisvą nuo darbo laiką praleisdavo pas jį. Kai po trijų savaičių jau pradėjo vaikščioti, Jonas pats nueidavo pas ją į raštinę. Ji dirbdavo, o jis sėdėdavo ir, kaip pats sakydavo: "trukdc jai darbą". Už pusantro mėnesio jau buvo tiek pasveikęs, kad manė greit išeiti iš ligoninės. Parašė savo buvusiam viršininkui, karo valdininkui Kareivai, laišką, pranešdamas apie sužeidimą ir prašė jo tarpininkavimo grąžinti atgal į senas pareigas. Neilgai trukus, gavo pulko įsakymo ištrauką, kur buvo pranešama, kad jaunesnysis puskarininkis Jonas Ramūnas perkeliamas štabo žinion ir po atleidimo iš ligoninės turi ten prisistatyti. Tuoj pat gavo ir viršininko privatų laišką. Jis linkėjo greit pasveikti ir džiaugėsi jo sugrįžimu į senąsias pareigas.

Kad nereikėtų, Elenutę palikus, vienam važiuoti į Kauną, sutarė, išėjus iš ligoninės, greitai apsivesti ir važiuoti abiem kartu. Tam tikslui gavo štabo leidimą, kurį išrūpino karo valdininkas Kareiva.

Po dviejų savaičių įvyko Jono su Elenute vestuvės. Jas atšventė kukliai. Dalyvavo tik abiejų artimieji giminės ir ligoninės gydytojas, kuris, pasakydamas nuoširdžią sveikinimo kalbą, priminė, jo žodžiais tariant, įvykusį stebuklą, kai sužieduotinė savo krauju išgelbėjo sužieduotinio gyvybę. " . . .niekam ir niekad nepatikėsiu, kad šiais laikais jau nebėra stebuklų", — baigė kalbėtojas savo kalbą.

Po kelių dienų jaunavedžiai išvažiavo į Kauną.

KARIO Redaktoriui

KARIO nr. 10, 1967 m. patalpintas Alfonso Nevardausko straipsnis "Ir atėjo Šventoji Naktis", kuriame jis aprašo pergyvenimus patekusio raudonarmiečio į vokiečių karo nelaisvę, II Pas. karo pradžioje.

Atlikdamas karinę tarnybą 1940 m. Lietuvos kariuomenėje, aš taipgi buvau inkorporuotas į Raudonąją armiją ir prie Orelio, "savo paties pastangomis" — patekau į vokiečių nelaisvę. Patekęs, pasakiau aiškiai ir tiesiai — esu buvusios Lietuvos kariuomenės karys, tik prievarta įgrūstas į "nenugalimąją".

Nelaisvėje išbuvau 3½ mėnesių. Tikrai kentėjau badą kaip ir rusai belaisviai. Mūsų lageryje išsiveržė tifuso ir dizenterijos epidemija. Atsidūriau epideminio lagerio karantine. Jau atgavus sąmonę mane aplankė vienarankis vokiečių kapitonas (Von Gnaden, I Pas. karo invalidas) — lagerio komendanto padėjėjas. Jis pranešė, kad mano patiektos žinios apie mano kilmę yra patikrintos ir aš paleidžiamas iš lagerio. Mane perkėlė į vokiečių ligoninę ir už 5 savaičių atsidūriau mano numylėtuose Šiauliuose.

Atleidžiant aš buvau painformuotas, kad yra vokiečių karinės vadovybės įsakymas visus lietuvius, latvius ir estus paleisti iš karo belaisvių stovyklų, prieš tai patikrinant ar jie nėra komunistų agentai.

Nevardausko aprašytasis, matomai, buvo patekęs į koncentracijos lagerį valdomą esesininkų galvažudžių ir apie tai neturėjo jokio supratimo. Aš gi buvau karinio lagerio belaisviu.

Nesistebėsiu, kad vieną dieną A. Nevardausko straipsnis bus pilnai perspausdintas Giršos Zimano, Chaimo Levino ir Joselio Kacenbergo leidžiamoje "Tiesoje".

Karas turi savo karinę moralę ir karinę etiką — ji yra žiauri, kaip ir pats karas. Bet niekados jos nesuprasi, jeigu į ją žiūrėsi iš civilio humanisto—moralisto taško. Klasiškas pavyzdys tai Vietnamo karas iš vienos pusės . . . ir amerikinė spauda iš kitos pusės. Su savo intelektualiniais akrobatais . . .

Su pagarba,
L. E. Janulaitis, Australija

Š.m. KARIO nr. 1, korespondencijoje iš Hartfordo, yra klaidingai įrašyta naujos 1968 m. valdybos vieno nario pavardė. Korespondentas yra įrašęs P. Simanavičių, o turi būti **P. Simanauskas**.

AUKOJO KARIUI:

$25.00 — LVS "Ramovė" Hartfordo skyrius. **$13.00** — Č. Šadeika, Farmington, Mich.. **$10.00** — LVS "Ramovė New Jersey skyrius. **$7.25** — Alg. Balčiūnas, Los Angeles, Calif. **$5.00** — Ad. Tumas, Norwood, Mass. **Po $3.00** — J. Abraitis, Chicago, Ill.; Vl. Braziulis, Cleveland, Ohio; A. Gelažius, Paterson, N.J.; P. Gelažius, So. Boston, Mass.; V. J. Grajauskas, Cliffside Park, N.J.; Vl. Jakimavičius, Brockton, Mass.; M. Karaša, Baltimore, Md.; Br. H. Michels, Hyattsville, Md.; F. Pempė, Philadelphia, Pa.; J. Petrulionis, Chicago, Ill.; P. Petrušaitis, Racine, Wis.; St. Pundzevičius, Great Neck, N.Y.; Pr. Puškorius, Cleveland, Ohio; P. Simanauskas, Hartford, Conn.; Anna Vėsa, Rochester, N.Y. **Po $2.00** — Vl. Biveinis, Canberra, Australija; F. Bočiūnas, Hartford, Conn.; Br. Ūsas, Chicago, Ill. **$1.50** — Alg. Alksninis, Brockton, Mass. **Po $1.00** — G. G. Čekas, Metuchen, N.J.; B. Jablonskis, Aurora, Ill.; Br. Kovas, Norwood, Mass.; Eug. Noakas, Ozone Park, N.Y.; K. Puskunigis, Chicago, Ill.; K. Sadauskas, Baltimore, Md.; K. Šimenas, Dorchester, Mass.

P. Geišionis

AR TU ATSIMENI

Ar tu atsimeni tą klaikią naktį
Kada gyvenimas tulžim pavirto,
Kada tėvynė ašarom pasruvo, —
Kaip dalgė žolę — priešai mūsų brolius kirto?

Ar tu tą naktį dar meni,
Kai sau ramiai ir be pavojaus gyveni?
Ar tu prisimeni tą didį skausmą,
Kurį ir šiandien kenčia mūs tėvynė?

Kai blaško, tremia, srūva kraujas
Ir tuos, kurie ją niekina jos išsigynę?
Ar tu tiki, kad kelsis vėl ir bus laisva
Šalis gimtoji Lietuva?

Ar tu prisimeni grandis ant rankų,
Kai širdys pagieža, kerštu liepsnoja?
Maldaukime rankas sudėję dangų,
Kad atitolintų nuo mūsų tą pavojų.

Po tremtinio našta, miels broli, nepalūžk!
Kovotojų eilėj tu pirmas būk!
O taip! Prisimenu. Mačiau ne kartą . . .
Šiurpu! Kiek vargta, kiek kovota ir kentėta.

Iš kovos lauko nesitrauksim,
Kai tiek aukų ant laisvės aukuro yra sudėta.
Pirmyn! Drąsiau! Augštai iškelta vėliava.
Laisva ir vėl žygiuos tėvynė Lietuva.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $7.00, pusmečiui — $3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.